

BEFINTLIGA LEKPLATSERS UTVECKLING

Hur hållbarhets- och lekvärdesaspekter kan förhöjas ur
ett förvaltningsperspektiv

Emma Held

Självständigt arbete • 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Landskapsarkitektprogrammet

Alnarp 2023

Titel på svenska:	Befintliga lekplatsers utveckling - hur hållbarhets- och lekvärdesaspekter kan förhöjas ur ett förvaltningsperspektiv
Title in English:	The development of existing playgrounds – how sustainability and play value aspects can be enhanced from a management perspective
Författare:	Emma Held
Handledare:	Märit Jansson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator:	Johan Wirdelöv, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Bitr. examinator:	Linnéa Fridell, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	A2E
Kurstitel:	Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod:	EX0846
Program:	Landskapsarkitekturprogrammet
Kursansvarig inst.:	Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2023
Omslagsbild:	Emma Held
Övriga bilder:	se bildförteckning
Nyckelord:	lekplats, förvaltning, lekvärde, hållbarhet

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

”Det är dags att vi börjar skapa miljöer där barn kan växa - i alla möjliga avseenden. Miljöer där de kan blomma ut och utvecklas till fantastiska personer. Det är dags för oss att bygga upp en ny förståelse och kultur för hur vi skapar lekmiljöer i Sverige!”

Mimmi Beckman

FÖRORD

Under mina år som blivande landskapsarkitekt har jag spenderat många timmar på olika lekplatser med mina kära barn. Detta har bidragit till ett intresse för hur man skapar miljöer som fångar barns uppmärksamhet och bjuder in dem till lek. Med det här examensarbetet, som markerar slutet för mina studier på landskapsarkitektprogrammet vid SLU Alnarp, har jag fått ökad kunskap om dessa saker och hoppas kunna få användning av det i mitt framtida yrkesliv.

Jag vill tacka min handledare Märit Jansson för all värdefull kunskap och erfarenhet hon har bidragit med i processen.

Jag vill tacka min familj för allt stöd och hjälp ni har bidragit med. Tack Tilia, Alvin och Olea för att ni har inspirerat mig och hjälper mig att se livet ur barns perspektiv. Tack Lova för motivationen att bli färdig i tid.

Slutligen vill jag tacka Mads – utan dig skulle ingenting varit möjligt.

Emma Held, maj 2023

SAMMANFATTNING

Under de senaste årtiondena har barns tillgång till platser i staden som de kan upptäcka och göra till sina minskat drastiskt. Platser planerade av vuxna för barn, så som till exempel lekplatser, har därför blivit viktigare för barns utomhuslek. Lekplatser har länge varit en självklarhet i den bebyggda miljön i Sverige, men kvaliteten på lekplatser varierar stort. För att lekplatser ska ge barn goda möjligheter för lek och rörelse spelar miljöns fysiska kvaliteter en viktig roll.

Syftet med detta arbete är att undersöka möjligheter för förvaltningen att ta en större roll i skapandet och utvecklingen av lekvärde och hållbarhet på befintliga lekplatser. Arbetet ger exempel på förvaltningsbaserade lösningar som kan användas i detta utvecklingsarbete. Arbetet svarar också på följande två frågeställningar: (1) Hur arbetar förvaltningen kring hållbarhets- och lekvärdesaspekter på befintliga lekplatser idag? (2) Vilka möjligheter finns det att höja lekvärdet på befintliga lekplatser genom förvaltning?

Genom en litteraturstudie och en fallstudie av två lekplatser belyser arbetet hur lekplatser i olika storlek kan förvaltas på ett sätt som bidrar till att höja lekvärden och hållbarhet. Genom intervjuer med tjänstepersoner på Malmö stad, platsanalyser och observationer, undersöks hur lekplatserna förvaltas idag och vilka styrkor och brister som finns i form av lekvärden. Utifrån dessa styrkor och brister har ett utvecklingsförslag tagits fram för vardera lekplats med målet att inspirera och öppna upp för fler utvecklingsidéer.

Det visar sig i teorin att det finns stora möjligheter för utveckling av lekvärden på befintliga lekplatser genom förvaltning, men i praktiken kan dessa möjligheter begränsas på grund av förhållningsregler, arbetssätt, policys och brist på kunskap. För att låta förvaltningen ta en större roll i skapandet och utvecklingen av lekvärden på lekplatser krävs ett mer flexibelt arbetssätt och en mer flexibel syn på vad en lekplats är. En viktig källa till kunskap är att analysera och utvärdera befintliga lekplatser regelbundet och även observera hur de används av olika målgrupper.

ABSTRACT

In recent decades, children's access to places in the city that they can discover and make their own has decreased drastically. Places planned by adults for children, such as playgrounds, have therefore become more important for children's outdoor play. Playgrounds have long been a matter of course in the built environment in Sweden, but the quality of playgrounds varies greatly. In order for playgrounds to provide children with good opportunities for play and movement, the physical qualities of the environment play an important role.

The purpose of this work is to investigate opportunities for the administration to take a greater role in the creation and development of play values and sustainability in existing playgrounds. This master thesis provides examples of management-based solutions that can be used in this developmental work. The thesis also answers the following two questions: (1) How does the outdoor management work with sustainability and play value aspects on existing playgrounds today? (2) What opportunities are there to increase the play value of existing playgrounds by management?

Through a literature study and a case study of two playgrounds, the work highlights how playgrounds of different sizes can be managed in a way that contributes to increasing play values and sustainability. Through interviews with officials at the city of Malmö, site analyzes and observations, it is investigated how the playgrounds are managed today and what strengths and weaknesses exist in terms of playground values. Based on these strengths and weaknesses, a development proposal has been drawn up for each playground with the aim of inspiring and opening up for more development ideas.

It turns out in theory that there are great opportunities for developing play values on existing playgrounds through management, but in practice these opportunities can be limited due to rules of conduct, working methods, policies and lack of knowledge. In order for the administration to take a greater role in the creation and development of playground values, a more flexible way of working and a more flexible view of what a playground is is required. An important source of knowledge is to analyze and evaluate existing playgrounds regularly and also observe how they are used by different target groups.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
BAKGRUND	1
MÅL & SYFTE	5
FRÅGESTÄLLNINGAR	5
METOD	6
LITTERATURSTUDIE	7
FALLSTUDIE	8
Dokumentstudier	9
Intervjuer	9
Platsanalys	10
UTVECKLINGSFÖRSLAG	12
DEL I : LITTERATURSTUDIE	13
HÅLLBARA LEKPLATSER – VAD INNEBÄR DET?	14
Ekologisk hållbarhet	14
Ekonomisk hållbarhet	15
Social hållbarhet	16
HUR SKAPAS HÖGA LEKVÄRDEN?	16
DEFINITIONER AV FÖRVALTNING	22
Vad är förvaltningens roll?	23
Hur kan utemiljöförvaltningen bidra till lekplatsutveckling?	24
SAMMANFATTANDE ANALYS AV LITTERATURSTUDIE	27
DEL II : FALLSTUDIE	28
PLATSANALYS	29
SAMMANSTÄLLNING AV INTERVJUER OCH DOKUMENTSTUDIE	44
SAMMANFATTANDE ANALYS AV LITTERATURSTUDIE	48
DEL III : UTVECKLINGSFÖRSLAG	49
Tåglekplatsen	50
Gustav Möllers lekplats	53
DEL IV : DISKUSSION	56
RESULTATDISKUSSION	57
METODDISKUSSION	60
SLUTSATS	63
KÄLLFÖRTECKNING	64
FIGURFÖRTECKNING	69
BILAGOR	
BILAGA 1 - INTERVJUGUIDE	
BILAGA 2 - ALM	
BILAGA 3 - LEK PÅ RIKTIGT	

INLEDNING

BAKGRUND

Att sträva efter hållbara städer är något som blir mer och mer centralt inom stadsplanering. Men att det går hand i hand med barnvänliga städer är inte alltid lika självklart. Det finns dock tydliga kopplingar mellan att göra städer barnvänliga och att göra dem hållbara (Gill, 2021). Under senare år har även stadsplaneringen präglats av en tydlig förtätningstrend, speciellt i större städer (Boverket, 2016). Det ses ofta som en strategi för att uppnå en hållbar stadsutveckling att bygga tätt och exploatera stadens tomma ytor. Trots många fördelar med en kompakt stad, finns även nackdelar (Ahlfeldt & Pietrostefani, 2017). I centrala stadsdelar med hög densitet konkurrerar flera intressen om samma markresurser (Boverket, 2016). Det blir då en utmaning att avsätta och bevara tillräckliga ytor för barn i en tätbebyggd stad, eftersom det hamnar i konflikt med andra intressen som ska få plats på en begränsad yta (Boverket, 2015).

Under de senaste årtiondena har barns tillgång till egna platser i staden minskat drastiskt. Detta är platser som inte är planerade av vuxna utan sådana som barn själva får upptäcka och sätta sin egen prägel på (Kylin & Bodelius 2015). Den minskade tillgången beror bland annat på att barns rörelsefrihet har minskat (Björklid & Nordström, 2012), men även på ett mer begränsat utbud av "bortglömda" ytor i stadsplaneringen som barn kan göra till sina (Kylin & Bodelius, 2015). Barn i förskole- och skolåldern har på grund av detta blivit mer beroende av utomhusmiljöer som vuxna utser åt dem. Platser planerade av vuxna för barn, så som lekplatser, förskolegårdar och skolgårdar, har därför blivit viktigare för utomhusleken (Mårtensson, 2004).

För att uppnå barnvänliga miljöer innebär detta att det behövs större ansträngningar för att skapa välkomnande och barriärfria städer med inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser (Björklid & Nordström, 2012). Det innebär också att det behövs insatser för att skapa tillgängliga, inkluderande och sensoriska lekmiljöer som möter ett brett utbud av användare och erbjuder flera och stimulerande lekmöjligheter i samma miljö. Kanske viktigast av allt är att det krävs en större insikt bland vuxna för att förstå barns perspektiv och utveckling (Kyttä, 2004).

Lekplatser har länge varit en självklarhet i den bebyggda miljön i Sverige. På 1960-talet fanns tydliga riktlinjer och normer för hur lekplatser skulle utformas, var de skulle placeras och vilken storlek de skulle ha (Bucht, 1997). Lekplatsens roll har dock blivit mer osäker och otydlig sen 1990-talet, många offentliga lekplatser har lagts ner och behovet av plats för lek ifrågasätts ofta (Jansson & Klintborg Ahlklö, 2016). Många kommuner har valt att göra en strategisk satsning på färre men större lekplatser (Bodelius & Kylin, 2014), vilket resulterat i att flera små och

bostadsnära lekplatser har tagits bort. Minskningen av antalet lekplatser tyder på att barns tillgång till platser för utomhuslek begränsas. Det leder även till en sämre bebyggd miljö ur ett barnperspektiv och utgör ett hot för barnvänligheten i staden. Det är därför av stor vikt att undersöka och främja barns tillgång till lekplatser och andra lekmiljöer av olika slag, samt att intressera sig för kvaliteten hos dessa miljöer (Jansson & Schneider, 2023).

Att avståndet till lekplatser blir längre påverkar barns möjlighet att själva ta sig dit. Avståndet är många gånger den avgörande faktorn vid val av lekplats (Bodelius, 2013; Jansson, 2010). Den sträcka som många barn får lov att färdas ensamma är cirka 300 meter (Gill, 2021), det är också det avstånd vuxna är beredda att ta gå till ett grönområde för att använda det ofta (Boverket, 2007). Både föräldrar och barn föredrar lekplatser som ligger nära hemmet och är lätta att ta sig till. Det är större sannolikhet att man går eller cyklar till lekplatsen när avståndet är kort (Bodelius, 2013). Närhet till bra lekplatser kan alltså bidra till aktivare barn, men även att de får en bättre lokalkännedom och anknytning till den fysiska miljön närmast bostaden (Gill, 2021). Lekplatser med höga lekvärden kan verka som tillflyktsorter för barn som bor i hårdgjorda områden med liten tillgång till grönska (Bodelius & Kylin, 2014).

För att lekmiljöer ska ge barn goda möjligheter för lek och rörelse spelar miljöns fysiska kvaliteter en viktig roll. Lekmiljöns storlek tillsammans med kvalitativa värden som skapas med hjälp av innehåll, gestaltning och möjlighet till naturkontakt, har visat sig ha stor betydelse för hur barns lek utvecklas (Mårtensson, 2013). Storleken på en lekplats ses ofta som en kvalitet men med förutsättning att ytan utformas till en rik och varierad miljö. Alltför små ytor begränsar leken (Karsten, 2003) och minskar barns möjlighet till naturkontakt enligt forskning utförd på skolgårdar (Jansson et al. 2021).

Flera kommuner väljer fortfarande att kategorisera lekplatser i förhållande till vilken åldersgrupp de riktar sig till, som i sin tur också påverkar lekplatsens innehåll och avstånd till bostaden (Malmö stad, 2006). Detta leder till att lekplatser nära hemmet ofta är små och anpassade för yngre barn eller så läggs de ned. Större lekplatser som byggs, ofta med ett tema och påkostade lekredskap, blir utflyktslekplatser dit barnfamiljer åker under helgen, men de är inte alltid tillgängliga för vardagslek på grund av avståndet från bostaden (Jansson, 2008). Med en tätbebyggd stad och den begränsade rörelsefriheten som barn upplever i en sådan stad, borde det sättas ännu högre krav på närheten och tillgången till lekmiljöer, men också på kvaliteten och storleken på de lekmiljöer som redan finns. Genom att se potentialen i kommunala lekplatser som en del av stadens arbete mot hållbar utveckling kan lekplatsens roll få en större vikt i stadsplaneringen.

Lekplatser kan vara en bra motivation för att locka till viktig utomhuslek. Lek, rörelse och vistelse i natur är viktiga faktorer för att både barn och vuxna ska må bra. Speciellt viktigt är det för barn. Lek är viktig för barns utveckling genom hela uppväxten, och bidrar till utveckling av fysisk, såväl som social kompetens (Faskunger, 2007). Där den fysiska miljön tillåter det kan även möjlighet för mental återhämtning och ökat välbefinnande ske med hjälp av lek (Mårtensson, 2004). Därför är det också viktigt att, genom planering, utformning och förvaltning, se till att det finns tillgängliga grönytor med höga lekvärden där barn kan mötas och vistas. Hur lekplatser utvecklas, genom planering, utformning och förvaltning, är även avgörande för deras lekvärde och hållbarhet (Mårtensson, 2004).

En del av dessa förändringar kan ske genom att ändra hur utemiljöns förvaltning styrs. Förvaltning handlar om att upprätthålla befintliga kvaliteter och att utveckla nya. Förvaltningen ses ofta som den avslutande delen av en linjär process, som efter planering, gestaltning och anläggning. Men för att de långsiktiga perspektiven på förvaltning ska komma till sin rätt kan tillvägagångssättet istället beskrivas som en cirkulär process som omfattar omplanering, omgestaltning och omanläggning av befintliga miljöer. För att utemiljöer ska förbli användbara, multifunktionella och hållbara behövs strategier som driver denna utveckling (Jansson et al., 2020). Om förvaltningen fick en mer central roll som utvecklare av en spännande lekmiljö, skulle den kunna vara med och bidra till att fler barn tycker att det är spännande att leka utomhus i sin närmiljö. Genom att ha som mål att se barnets perspektiv kan förvaltningen tillhandahålla miljöer som drar barnen till sig. Med hjälp av skötsel, underhåll och utveckling över tid kan miljöer utvecklas som lockar till nyfikenhet, fantasi och lekfullt lärande.

För att skapa högre lekvärden och en större hållbarhet på befintliga lekplatser, behövs en förändring i hur vi ser på lekplatser och omkringliggande grönytor och en delvis ny roll för förvaltningen. Kunskapen om vad som skapar en bra lekmiljö pekar på att nya arbetssätt behöver utvecklas (Beckman et al., 2022). Det finns behov av att förstå hur lekmiljöer kan fungera som en testbädd och hur befintliga initiativ kan ge lärdomar. Längre har vi fokuserat på att utforma bra lekmiljöer, men inte utnyttjat möjligheterna med en förvaltning som bidrar till ett högre lekvärde. Det behöver öppnas upp för en diskussion om att prova på nya sätt att förvalta, där estetiken får underordna sig lekfunktionen, och där lekmiljöer kan fungera som en testbädd för hållbara tekniska lösningar. Det behövs kunskap om hur förvaltningen kan bidra till bättre lekplatser och kunskap om vilken potential som finns för en förändrad förvaltning av lekplatser i olika storlekar. Mycket pekar på att kvaliteten på små enheter är bristfällig, däremot ger dessa små enheter en möjlighet för bättre tillgång av lekmiljöer för barn. Det gör att de små lekplatsernas potential till utveckling över tid är särskilt intressant att undersöka mer.

MÅL & SYFTE

Arbetets syfte är att undersöka möjligheter för förvaltningen att ta en större roll i skapandet och utvecklingen av lekvärden på små och stora lekplatser över tid.

Målet med arbetet är att ge exempel på förvaltningsbaserade lösningar till att omforma befintliga lekplatser till hållbara lekmiljöer med höga lekvärden.

FRÅGESTÄLLNINGAR

1. Hur arbetar förvaltningen kring hållbarhets- och lekvärdesaspekter på befintliga lekplatser idag?
2. Vilka möjligheter finns det att höja lekvärdet på befintliga lekplatser genom förvaltning?

METOD

För att besvara arbetets frågeställningar har arbetet genomförts i tre delar: en litteraturstudie, en fallstudie av två lekplatser och ett utvecklingsförslag grundat på de två lekplatserna. Nedan presenteras de olika metoder som har använts i arbetet. Litteraturstudien ligger till grund för fallstudien baserad på intervjuer, dokumentstudier, platsanalyser och observationer. Utifrån den insamlade kunskapen har ett utvecklingsförslag tagits fram.

Valet av flera metoder till fallstudien gjorts för att de skulle kunna komplettera varandra och skapa en större förståelse för platserna och förvaltningens arbete genom att hitta mönster som kunde bekräftas av informationen som de olika metoderna bidrog med. Fallstudiens olika metoder: platsanalys, platsbeskrivning, ostrukturerade observationer och intervjuer, har utgjort grunden för att forma ett platsspecifikt perspektiv kopplat till arbetets frågeställningar. Platsanalyserna, beskrivningarna och observationerna har främst använts för att få en förståelse för de olika lekplatserna och deras nuvarande lekvärde. Med hjälp av den insamlade informationen utifrån dessa har jag analyserat och utvärderat på vilket sätt lekvärdet kan höjas på vardera lekplatser och på så sätt arbeta fram ett specifikt utvecklingsförslag för de båda lekplatserna. Samma kvalitéer från analysen har använts för att utarbeta utvecklingsförslaget. Detta har gjorts för att tydligare kunna utveckla bristerna från analysen till styrkor i utvecklingsförslaget. Detta gjordes också med utgångspunkt i den generella informationen som insamlats via litteraturstudien.

LITTERATURSTUDIE

Arbetet har inledningsvis genomförts som en litteraturstudie med utgångspunkt att hitta svar på uppsatsens frågeställningar i befintlig litteratur, samt att skapa ett teoretiskt ramverk för fallstudien och utvecklingsförslaget. Litteraturstudien har genomförts med målen att förstå vilka kvaliteter som är önskvärda på lekplatser utifrån ett lekvärdes- och hållbarhetsperspektiv, samt hur förvaltningen kan bidra till att skapa dessa.

Materialet i litteraturstudien har inhämtats främst från söktjänsten Scopus, söktjänsten Primo, referenslistor i vetenskapliga artiklar, samt Sveriges lantbruksuniversitetets bibliotek. I sökningen av litteratur har nyckelord som använts varit bland annat: lek, lekplats, barn, lekvärden, hållbarhet, och förvaltningens roll. Även rekommendationer från min handledare har lett mig vidare i litteratursökningen.

Litteraturen har lästs, sällats och analyserats utifrån tre teman: lekvärde, hållbarhet och förvaltning. Artikeln *Attractive Playgrounds: Some Factors Affecting User Interest and Visiting Patterns* av Märit Jansson (2010) och skriften *Lek på riktigt - Om att sluta bygga lekplatser och börja skapa rikare lekmiljöer* som tagits fram av Örebro kommun med hjälp av Mimmi Beckman (2018) har legat till grund för den del av litteraturstudien som handlar om lekvärdesaspekter. De två källorna utgör även grunden för de verktyg som har använts för platsanalyserna i fallstudien. Källorna har valts ut med motivet att få ett brett perspektiv då den ena grundar sig i forskning (Jansson, 2010) och den andra grundar sig i praktiken (Beckman, 2018).

FALLSTUDIE

Det har utförts en fallstudie av två fall bestående av kommunala lekplatser i området Lugnet i Malmö, med fokus på deras kvalitet och förvaltning. Inom fallstudien har lekplatserna undersökts med hjälp av flera olika metoder. De metoder som har använts är dokumentstudier, intervjuer och olika typer av platsanalyser.

De två lekplatserna valdes ut för att de har stora skillnader i storlek och även på grund av deras placering i Malmö innerstad där den täta staden sätter begränsningar för vissa lekplatser. Den ena är en större lekplats som ligger i en offentlig park, vid Lugna gatan, som också används mycket av en förskola som ligger precis intill. Den här lekplatsen kallas för Tåglekplatsen. Den andra lekplatsen ligger vid slutet av Kungsgatan, mellan Kaptensgatan och Gustav Möllers gata. Det är en väldigt liten lekplats omgiven av gång- och cykelstråk. Eftersom lekplatsen inte har något officiellt namn kommer den här att kallas för Gustav Möllers lekplats. Båda lekplatserna ligger i området Lugnet som omsluts av kanalen i norr, Södra Förstadsgatan i väst, och de hårt trafikerade vägarna Amiralsgatan i öst och Föreningsgatan i syd (se figur 1). De är de enda två offentliga lekplatserna i detta område och blir därför ett självklart val för barn och familjer som bor i området, utöver de privata lekplatser som ligger inne på bostadsgårdarna. Med utgångspunkt från Tåglekplatsen innefattar området en radie på lite knappt 300 meter.

Figur 1. Kartbild över området Lugnet i Malmö med de två lekplatserna utmarkerade, samt avgränsande vägar.

Dokumentstudier

Dokumentstudier har gjorts rörande Malmö stads olika styrdokument och strategier för lekplatser, grönområden och deras förvaltning. Speciellt fokus har jag lagt på att studera Malmö stads lekplatsprogram från 2006, Översiktsplanen som antogs 2018, den reviderade funktionsbeskrivningen av drift och underhåll i Malmö stad från mars 2022 och Detaljplan för Del av Innerstaden 6:3 (på Lugnet) i Innerstaden, Malmö stad 2011. Dokumenten har samlats via Malmö stads hemsida och med hjälp av Petra Bengtsson på Stadsmiljöenheten, Malmö stad, samt genom min handledare Märit Jansson. Avsikten med dokumentstudierna har varit att få en djupare förståelse för hur Malmö stad arbetar med strategier och förvaltningsfrågor rörande lekplatser.

Intervjuer

Intervjuer med tjänstepersoner på Malmö stad har använts för att styrka och fördjupa förståelsen för hur de utvalda lekplatserna förvaltas idag samt för att testa möjligheterna för förvaltningen att arbeta på ett annat sätt.

Intervjuer har utförts med landskapsarkitekt Petra Bengtsson på Stadsmiljöenheten och landskapsingenjör Maria Vallerborn på Park- och gatumiljöenheten. Stadsmiljöenheten planerar, utvecklar, kompletterar och bygger om gator, parker, torg och grönytor i den befintliga staden. Park- och gatumiljöenheten förvaltar och upprätthåller status och funktion för stadens offentliga rum.

Intervjuerna utfördes på Malmö stadshus den 20 februari och den 1 mars 2023. De hölls på ett semistrukturerat sätt, vilket innebär att intervjun är grundad i en intervjuguide men att det ges mycket utrymme för samtalet att löpa fritt (Bryman, 2016). De förbestämda frågorna i intervjuguiden (se bilaga 1), var avsedda för att ge svar på arbetets frågeställningar och för att få en inblick i hur förvaltningsorganisationen på Malmö stad fungerar. Intervjuerna spelades inte in, men minnesanteckningar togs för att kunna vända tillbaka till senare. Denna metod valdes då intervjuerna främst skulle bidra till fördjupad kunskap och förståelse för ämnet och inte med hänsyn att kunna referera till ordagranna citat. Anteckningarna sammanfattades sedan i Word för att få en överblick och kunna analysera och jämföra svaren, samt hitta återkommande teman i intervjuerna.

Platsanalys

Platsanalysen har delats upp i Beskrivning, Observationer och Lekplatsanalys. Den har baserats på platsbesök som har gjorts vid tre tillfällen, den 10 februari, 20 februari och 1 mars år 2023. Det första besöket bestod av att undersöka lekplatserna som de ser ut idag och analysera deras kvalitet med hjälp av två olika verktyg. Intryck och observationer från platserna och från lekande barn dokumenterades under de tre olika besöken. Två av mina egna barn var närvarande vid ett besök på vardera lekplats. Det sista besöket gjordes med fokus på att undersöka möjligheter för lekplatsernas utveckling genom förvaltning. Detta gjordes baserat på den information som har insamlats via dokumentstudier, intervjuer, litteratur, tidigare analyser och observationer.

Beskrivning

De båda lekplatserna har beskrivits i deras relation till Malmö och området Lugnet. Lekplatserna har ställts i förhållande till andra lekplatser och grönområden, gång- och cykelstråk, biltrafik samt olika målpunkter i omgivningen. Lekplatserna har sedan beskrivits var för sig, hur de är uppbyggda och utformade med lekredskap, vegetation, andra material och utrustning.

Observationer

Lekplatsernas användning har observerats vid tre tillfällen. Observationerna utfördes på ett ostrukturerat sätt, två i tidsrummet kl 10-12 och en i tidsrummet kl 13-15, med cirka en timme spenderad på var lekplats vid varje tillfälle. Vid en ostrukturerad observation används inget protokoll utan syftet är att notera hur personer i en miljö beter sig och sen ge en berättande beskrivning av dessa beteenden och situationer (Bryman 2016). Den här typen av observationer utförs ofta i ett mer utforskande syfte för att med ett öppet sinne inhämta så mycket information som möjligt kring en viss situation (Patel & Davidson 2019). Målet med de ostrukturerade observationerna var att samla intryck kring hur barn lekte och använde lekplatserna mer generellt, men även för att få en uppfattning om hur länge de befann sig på de olika lekplatserna och i vilka delar av lekplatsen de lekte mest. Detta baseras på teorier om att besökare stannar längre på lekplatser med höga lekvärden (Beckman, 2018) samt att barn föredrar att leka bland vegetation som de kan påverka hellre än standardiserad lekutrustning (Norén-Björn, 1977).

Intryck och händelser antecknades för hand i en anteckningsbok. Under observationstillfällena togs även möjligheten att prata med några av föräldrarna på lekplatserna. Det ledde till samtal med en mamma på vardera lekplats. Tyvärr gavs ingen möjlighet att samtala med någon av pedagogerna på tåglekplatsen. Två av mina egna barn var även med vid ett tillfälle och lekte under observationen, den ena 5 år och den andra 3 år. Efter observationerna digitaliserades anteckningarna i Word. Analysen av materialet innebar att jag läste igenom anteckningarna flera gånger och strök under de delar som var mest intressanta i förhållande till arbetets frågeställningar.

Lekplatsanalys

Lekplatserna har analyserats och värderats utifrån verktyget Analysverktyg för lekmiljöer (ALM) som utvecklats i flera steg av Märit Jansson m.fl. (2010, 2018, 2022 & 2023) och verktyget Lek på riktigt som tagits fram av Mimmi Beckman (2018). Nedan följer en förklaring till hur analysverktygen ALM (se bilaga 2) och Lek på riktigt (se bilaga 3) har tagits fram och hur de kan användas.

Analysverktyg för lekmiljöer (ALM)

ALM är baserat på en sammanställning av forskning om kvalitet av lekmiljöer. Det har utvecklats och tagits fram i flera steg och grundas i en sammanställning av forskningsbaserad kunskap om kvalitet i lekmiljöer (Jansson, 2010) och sammanställdes först av Jansson och Andersson (2018) med vidareutveckling av Jansson och Bengtsson (2022) och nu senast av Jansson och Schneider (2023). Verktyget är utformat för värdering och bedömning av lekmiljöer, men även som användning i diskussioner om lekplatskvalitet, samt i arbetet med planering, gestaltning, etablering och förvaltning av lekplatser över tid.

Analysverktyget består av tre huvudområden: Lekplatsens egenskaper, Geografisk kontext och Strategier. Dessa huvudområden innefattar sex underrubriker med vardera tre kategorier som kan värderas utifrån en poängskala från 0-4, med 72 maxpoäng. I allt är det 18 kvaliteter som bedöms och som kan poängsättas för att skapa en överblick över flera lekplatser, identifiera behov av förbättringar eller jämföra utveckling över tid. Poängsättning är dock inte nödvändigt (Jansson & Schneider, 2023).

Jansson och Schneider (2023) påpekar riskerna med att förlita sig för mycket på analysverktyg i form av checklistor vid analys av lekmiljöer. Det kan leda till liknande lekplatser med lite variation, men verktygen kan också användas för att visa vilka lekmiljöer som behöver utvecklas och att skapa en gemensam syn på kvalitet. Enligt Jansson och Schneider (2023) används verktyget ALM på bästa sätt i grupp, med möjlighet för diskussioner om huruvida de olika beskrivna kvaliteterna uppfylls eller har behov för utveckling.

Lek på riktigt

Lek på riktigt beskrivs som en struktur eller ett ramverk som kan följas för att beskriva styrkor och brister vid bedömning av en lekmiljö. Det bygger på ett protokoll för att bedöma kvaliteter hos en lekmiljö och har tagits fram med utgångspunkt i nio kvalitetsaspekter. Dessa kvalitetsaspekter rör det första intrycket och känslan på platsen, den fysiska miljön och hur platsen upplevs, samt olika lekvärden. Verktyget är inte testat eller utvärderat för användning av poängräkning, men kan användas på det sättet för att se översiktliga mönster i styrkor och brister, vid inventering av ett flertal lekmiljöer i ett område eller kommun (Beckman, 2018). Beckman poängterar

dock vikten av att ställa sig frågor vid resultaten och att eventuellt lägga olika stor vikt vid poäng för olika kategorier av kvalitetsaspekter. Protokollet ska fungera som ett stöd vid analys av enskilda lekmiljöer och är ingen kravlista då det finns olika kvaliteter som kan vara olika viktiga i specifika lekmiljöer och deras sammanhang.

Enligt Beckman (2018) är det bästa sättet att analysera en lekmiljö att studera hur den används av barn i praktiken. Hon menar att det är något som bör göras regelbundet, gärna en gång om året, för att bättre kunna fatta beslut om hur olika lekmiljöer kan utvecklas och förbättras. Beckman poängterar även att alla platser är olika och att det är viktigt att ha med sammanhanget som platsen ingår i för att få ett helhetsperspektiv vid en bedömning av en plats.

UTVECKLINGSFÖRSLAG

Utvecklingsförslaget baseras på den insamlade kunskapen från litteraturstudien och fallstudien. Ett förslag för vardera lekplats presenteras. Förslaget för Gustav Möllers lekplats presenteras som tre olika scenarier. Förslagen ger några exempel på konkreta möjligheter för utveckling. Exemplet tar utgångspunkt i de kvaliteter som analyserats med hjälp av analysverktygen. Målet har varit att kunna presentera förslag som på ett hållbart sätt kan skapa större lekvärden genom förvaltning. Dessa exempel ska ses som inspiration och öppna upp för flera utvecklingsidéer, inte som de enda sätten att höja lekvärdet på platserna.

DEL I

LITTERATURSTUDIE

Denna del utgörs av tre avsnitt som syftar till att sätta fallstudien i en teoretisk kontext och undersöka arbetets frågeställningar utifrån tidigare studier. Det första avsnittet undersöker vad hållbara lekplatser innebär och hur de tre hållbarhetsaspekterna kan tänkas fungera i förhållande till lekplatser. Det andra avsnittet redogör för vilka kvaliteter som bidrar till höga lekvärden på lekplatser. Det sista avsnittet behandlar definitionen av förvaltning och undersöker förvaltningens roll och möjligheter för att utveckla befintliga lekplatser. Hela delen avslutas med en kort sammanfattande analys.

Hållbara lekplatser – vad innebär det?

Hållbarhet på lekplatser hänger ofta ihop med höga lekvärden. Att se lekplatser ur ett hållbarhetsperspektiv, handlar mycket om att försöka se helheten, och hantera en komplexitet där många aspekter hänger samman. Det kräver ett långsiktigt perspektiv, engagemang och samarbete mellan olika aktörer, samtidigt som lekplatsförvaltaren kan hitta strategier och rutiner som möjliggör en hållbar lekplatsutveckling (Andersson, 2017). Genom att se potentialen i kommunala lekplatser som en del av stadens arbete mot hållbar utveckling kan lekplatsens roll få en större vikt i stadsplaneringen (Jansson & Klintborg Ahlklo, 2016).

Lekplatsen framstår som en plats särskilt värdefull för arbetet inom social hållbarhet, som till exempel delaktighet, utveckling och mötesplatser, men det är samtidigt en plats som också kan ha kvaliteter utifrån ekologiska och ekonomiska hållbarhetsperspektiv (Jansson, 2016). Det är inte alltid man kan skilja de olika hållbarhetsaspekterna åt – ekologisk hållbarhet, ekonomisk hållbarhet och social hållbarhet kan ofta stärkas av att värderas gemensamt (Andersson, 2017).

Ekologisk hållbarhet

Det är inte alltid självklart vilka val av lekplats som har lägst miljöpåverkan i längden, det beror mycket på hur de utformas, anläggs och förvaltas över tid (Jansson, 2016). Trots detta kommer många fördelar av att utforma lekplatser med hänsyn till ekologisk hållbarhet.

En viktig utgångspunkt för att göra lekplatser mer ekologiskt hållbara är att ta vara på den natur och växtlighet som redan finns, att skapa en naturnära utformning med varierad topografi och vegetation. Eftersom vegetation och växter har stor betydelse för barns utelek (Mårtensson, 2004), samtidigt som det också har betydelse för den ekologiska hållbarheten, kan användandet av vegetation på lekplatser bidra till ett större perspektiv vid skapandet av en hållbar stad. Naturkontakt kan bidra till goda upplevelser som i sin tur påverkar barns mentala hälsa och skapar en förståelse för naturen som de kan ta med sig hela livet (Gill, 2021). En stor variation i vegetation bidrar också med tillgång till löst material som barn har möjlighet att påverka samtidigt som det också kan bidra till biologisk mångfald. Några av de viktigaste funktionerna vegetationen bidrar till är skugga, naturkontakt, rumsindelning, variation och möjlighet att påverka. Då skugga blir mer och mer avgörande för att skapa hälsofrämjande utemiljöer i dagens klimatförändringar, utgör vegetation en viktig aspekt för att skapa ett behagligt mikroklimat (Bäcklin, 2019).

Återanvändning av material och objekt på lekplatser kan vara en bra idé för att ta vara på resurser så som jord eller växtmaterial (Beckman et al., 2022). Samtidigt kan återanvändning av vissa material som till exempel bildäck eller impregnerat trä bidra till att gifter urlakas på lekplatser. Även mattor av gummigranulat som används mycket på nyare lekplatser kan ifrågasättas, då materialets egenskaper ur

miljö- och hälsoperspektiv ännu inte är helt klarlagda (Jansson, 2016). Till exempel visar Andersen Hörmans (2017) studie att mattor av gummigranulat som används som fallskydd på lekplatser släpper ut mikroplaster och kan via dagvattenrör ledas ut i havet och andra vattensamlingar och påverka växt- och djurlivet där.

Även vatten är en stor lekvärdesfaktor samtidigt som dagvattenhantering också är aktuellt inom ett bredare hållbarhetsperspektiv. Att utforma lekplatser som släpper igenom regnvatten och som främjar dagvattenhantering kan vara ett sätt att ge lekplatserna en viktig roll inom hållbarhetsarbetet (Jansson, 2016).

Genom att fokusera på att skapa ekologiskt hållbara lekplatser kan det i sin tur också bidra till ekonomiska fördelar, eftersom lekplatsen inte behöver byggas upp enbart av dyra prefabricerade lekredskap. Med hjälp av återanvändning och reparationer kan lekplatser berikas i det att det skapas variation samtidigt som kostnader sänks och resursanvändningen minskas (Jansson, 2016).

Ekonomisk hållbarhet

Den ekonomiska hållbarheten handlar om att hushålla med resurser på ett hållbart sätt över tid. Lekplatser är en ekonomisk fråga för många kommuner, då flera anser att det är för kostsamt att behålla lekplatser (Jansson & Schneider, 2023). Några menar till och med att markpriserna är så höga att vi inte "har råd" med plats för barn och lek. Lekplatser behöver ekonomiska satsningar, men ofta kan de förbättras med hjälp av små ekonomiska medel sett ur ett långsiktigt perspektiv. Det handlar om att lägga mer fokus på förvaltningen och mindre fokus på att utforma färdigt, eller att skapa en slutprodukt (Jansson, 2016).

Genom att ta vara på och utnyttja så mycket som möjligt av den befintliga miljön, återbruk av olika material som jord, sten och stubbar, val av tåliga växter och planering för en lyckad etablering kan man sänka kostnaderna för utveckling av lekplatser (Beckman et al. 2022). Det är dock inte nödvändigtvis så att lekmiljöer som främst är uppbyggda av vegetation med höga lekvärden (som "lekotoper") är billigare än traditionella lekplatser, men ofta blir de billigare att anlägga. Traditionella lekplatser med en handfull lekredskap kan vara dyra eller billiga beroende på valet av redskap i förhållande till pris och kvalitet. Det som avgör om en lekmiljö som är uppbyggd av vegetation med höga lekvärden är dyr eller billig, är främst den befintliga miljön. Om utgångsläget är bra så behöver det inte läggas så mycket pengar på att nyskapa och modellera landskapet. Det fastslås dock "med rätt kunskap och engagemang går det att skapa mycket högre lekvärden för samma peng, när du satsar på lekotoper istället för mer endimensionella lekplatser." (Beckman et al., 2022 s.71).

En annan aspekt på ekonomisk hållbarhet när det kommer till lekplatser är att det kan vara fördelaktigt att involvera barn och andra i planering, utformning och förvaltning i längden. När satsningar görs efter att passa lokala behov och genom

att upprätta relationer mellan förvaltare och användare, kan lekplatserna fungera bättre och tas bättre hand om av dem som använder dem (Jansson, 2016).

Social hållbarhet

Lekplatser fungerar ofta som sociala mötesplatser och har möjlighet att fungera som attraktiva, mångfunktionella lekmiljöer för både barn och vuxna. Att skapa miljöer som kan fungera som ett fundament i barn och ungas uppväxtmiljö där starka och positiva minnen skapas är en målsättning som borde finnas vid varje lekplats. En viktig aspekt är att lekmiljön går att påverka och att barn kan interagera med miljön genom att skapa, förändra och sätta sina egna spår (Mårtensson & Kylin, 2005). Dessa lekmiljöer är inte bara viktiga för barns hälsa och välbefinnande på kort och lång sikt, utan även för att skapa en god bebyggd miljö präglad av gemenskap och trivsel (Beckman, 2018). Dessa miljöer kan fungera som inkluderande platser med möjlighet för deltagarbaserad förvaltning och går i linje med målen om hållbar stadsutveckling enligt Agenda 2030. Det finns dock forskning som visar att vi behöver bli mycket bättre på att involvera barn i förvaltningen, speciellt när det kommer till platser som är planerade för barn och att sätta oss in i barns perspektiv (Jansson et al, 2020).

Hur skapas höga lekvärden?

Lekplatsers kvalitet hänger ihop med deras karaktär, storlek, utformning och förvaltning (Jansson & Schneider, 2023) Det finns mycket litteratur som beskriver goda lekmiljöer. Detta stycke utgår främst ifrån artikeln *Attractive Playgrounds: Some Factors Affecting User Interest and Visiting Patterns* av Märit Jansson (2010) och skriften *Lek på riktigt - Om att sluta bygga lekplatser och börja skapa rikare lekmiljöer* som tagits fram av Örebro kommun med hjälp av Mimmi Beckman (2018).

Stora skillnader i lekplatsers kvalitet har visats i en studie över vad det är som gör lekplatser attraktiva, eller intressanta, och välbesökta (Jansson, 2010). Det visade sig att de intressanta lekplatserna inte nödvändigtvis var de mest besökta. Enligt Jansson (2010) kan ny eller annorlunda lekutrustning skapa mycket intresse, men att det inte är tillräckligt för att besöka lekplatsen regelbundet. Att förlita sig på lekredskap för att skapa intresse kräver konstant förändring eller något unikt och utmanande. Ett bättre sätt för att skapa en välfungerande lekplats är att överväga lekplatsens sammanhang och platsspecifika egenskaper. Studien visade även att lekplatser som låg intill grönområden var mer besökta av barn och att lekredskapen främst bidrog till ett initialt intresse. Det var viktigare att lekplatsen låg nära hemmet och att det fanns vegetation som barnen kunde påverka, för att barnen skulle besöka lekplatsen, än att det fanns särskilda lekredskap.

De kvaliteter som ansågs viktigast kan genereras på lekplatser med liten ansträngning genom ett platsspecifikt förhållningssätt till placering, övergripande karaktär, sociala dimensioner och barns möjligheter och perspektiv (Jansson, 2010). Metoder för planering, utformning och förvaltning bör identifiera de platsspecifika egenskaperna för att skapa lätt åtkomliga, barnvänliga miljöer, rika på variation. Om barn kan ha tillgång till lekplatser där de kan skapa sina egna platser, är lekredskapen av jämförelsevis liten betydelse och det finns mindre behov av detaljerad design eller funktion för att platser ska bli värdefulla för lek (Jansson, 2010). Jansson (2010) ifrågasätter även om det ens är nödvändigt att tillhandahålla lekplatser överhuvudtaget, men menar att på grund av barns bristande rörelsefrihet kan lekutrustning visa att platser är avsedda för barn och på så sätt ge dem tillgång till dem.

I samma studie har Jansson (2010) gjort en sammanställning av forskningsbaserad kunskap om kvalitet i lekmiljöer med nio punkter. Dessa punkter ligger även de till grund för ett verktyg, ALM (Jansson & Schneider, 2023) som kan användas för bedömning av kvaliteter i en lekmiljö.

1. Karaktär och övergripande design (områdesstorlek, komplexitet, zonindelning)
2. Innehåll (lekutrustning, texturer, material, naturliga element)
3. Tid och förändring (årstider, väder, konstant utveckling, slitstyrka)
4. Sociala dimensioner (social interaktion, barn och vuxna i miljön etc.)
5. Barns möjligheter och perspektiv (kul, preferenser, utmaning, kontroll, påverkan)
6. Barns utveckling och träning (sociala, kognitiva och motoriska färdigheter, hälsa, lärande)
7. Stöd för särskilda lekaktiviteter (fantasilek, regellek, etc.)
8. Geografisk kontext (placering, tillgänglighet)
9. Metoder för planering, design och förvaltning (samverkan, platsspecifik anpassning)

I "Lek på riktigt" (2018) tar Beckman upp vad som kännetecknar bra lekmiljöer. Hon menar att rika och varierande miljöer som stimulerar till ett brett spektrum av lek är det samhällen ska sträva efter att uppnå i förhållande till lekmiljöer. Även hon uttrycker vikten av att lekmiljöerna behöver vara lättillgängliga, att de ska finnas placerade i de områden där barn vistas och bor. Hon ger ytterligare förslag på en målbild för hur en bra lekmiljö bör vara. Sammanfattningsvis är det viktigt att det är en plats som är attraktiv för många olika besökare, att det är en flexibel och mångfunktionell miljö som också är intressant, vacker eller spännande och väl integrerad i den omgivande miljön. Varierad topografi och vegetation bidrar som regel alltid till en mer attraktiv miljö. För att kvaliteter som dessa ska kunna rymmas på en plats krävs det även att lekplatsen har en tillräckligt stor yta (Jansson, 2013).

Liksom Jansson (2010) tar Beckman (2018) också upp vikten av att utgå från platsen och dess egenskaper för att skapa en attraktiv och mångfunktionell lekmiljö. Hon menar att om besökare vill stanna länge på en plats så är det ett tecken på att platsen är bra. Enligt Beckman så är tid en av de viktigaste grundförutsättningarna för lek. När barn inte kan komma ut själva och leka, begränsas de ofta av vuxna och deras tidsschema. För vuxna är tid ofta begränsad och behöver användas effektivt medan barn behöver tid för att ordentligt komma igång med sin lek, speciellt fantasilekar. Detta leder ofta till att leken begränsas till den motoriska leken för att det är den det finns tid för. Precis som Jansson (2010) menar även Beckman att en god lekmiljö ska vara tillåtande och påverkbar, att barn ska kunna interagera med miljön och sätta sina egna spår.

Beckman (2018) tar upp fem punkter som ligger till grund för den nämnda målbilden för en god lekmiljö. Dessa fem punkter ligger också till grund för verktyget Lek på riktigt som kan användas för bedömning av kvaliteter i en lekmiljö.

1. En attraktiv lekmiljö – en omtyckt plats som är intressant och trivsamt, inbjudande, väl vald, innehåller växtlighet och varierad topografi.
2. Sociala värden – en plats som bidrar till gemenskap och sociala möten och där barn växer genom det sociala samspelet. Utbud av sittplatser och samlingsplatser, plats att dra sig tillbaka.
3. Kreativa värden – en plats som stimulerar till att fantasin flödar, och där barn kan påverka miljön och skapa med hjälp av löst material.
4. Nya upptäckter – en sinnlig och spännande plats som väcker nyfikenheten och utforskandets förtjusning.
5. Rörelsegädje – en plats som stimulerar till aktivitet och ger barn och unga möjlighet att utmana sig själva. Att testa, misslyckas och till slut bemästra.

Dessa punkter går hand i hand med de punkter Jansson (2010) tar upp i sin studie, samt mycket annan forskning inom ämnet. Även om Jansson har en lite mer detaljerad uppdelning och har med ytterligare punkter som rör den geografiska kontexten och metoder för planering, design och förvaltning, så tar Beckman (2018) också upp lite av den geografiska kontexten under punkt 1, en attraktiv lekmiljö. Hon påpekar att lekmiljöer i det offentliga ska vara lätta för barn att nå och att det är positivt om de ligger nära andra målpunkter för barn som exempelvis förskola eller skola. Det är även viktigt att lekmiljön är avskild från trafik, både på grund av säkerhet, men också för att hålla ljudnivån nere (Beckman, 2018).

En attraktiv lekmiljö

För att kunna skapa en attraktiv lekmiljö är det viktigt att den är inbjudande och att den har en egen identitet. Detta kan skapas med hjälp av välkomnande skyltar och genom att ta vara på platsens befintliga värden och förstärka dem, eller tillföra olika värden med hjälp av markmodulering, planteringar eller byggda element (Beckman, 2018). Miljöns fysiska förutsättningar har stor betydelse för hur lek utvecklas (Norén-Björn 2016b). Forskning visar att det främst är genom kvalitativa värden, som kan skapas med hjälp av miljöns innehåll, gestaltning och möjlighet till naturkontakt, som påverkar barnens lust till lek och aktivitet (Mårtensson 2013). Även Beckman (2018) menar att det behövs mer fokus på lekplatsens lekmiljö och mindre fokus på lekredskapen. Detta kan göras genom att placera lekredskapen integrerat i omgivande vegetation. En lekplats med varierade lekytor placerade blandat med öppna ytor, vegetation och varierad topografi bidrar till att skapa flexibla leksammanhang som ger barnet möjlighet att i större utsträckning påverka lekförloppet (Mårtensson 2013).

Att det finns flera rum i miljön, där olika typer av lekaktiviteter kan ske parallellt, är en utgångspunkt för att olika grupper av barn ska kunna leka ostört (Norén-Björn 2016a). I en miljö som saknar rumsindelning riskerar en lek att dra uppmärksamhet till sig istället för att få den ostördhet som är en god förutsättning för att lek ska kunna utvecklas och fördjupas (Norén-Björn 2016b). Avskilda utrymmen med begränsad insyn där barnen kan leka utan uppsikt av vuxna och skapa sina egna platser är viktigt enligt studier från förskolegårdar (Moser & Martinsen 2010). Både varierad vegetation och topografi kan bidra till att skapa rumslighet, att dela upp stora ytor och skapa mindre och intressanta rum (Beckman, 2018).

Topografi och vegetation utgör grunden för en attraktiv och spännande lekmiljö. Varierad topografi kan skapas genom att ändra markens uppbyggnad eller med byggda element. Varierad vegetation bidrar till trivsamma miljöer som kan vara spännande för barn att utforska. Buskage är ofta perfekta för barn att krypa in i och skapa egna rum. Vegetation bidrar även till olika sinnesupplevelser och löst material som gärna används i lek (Beckman, 2018). Tillgång till lösa material i kombination med avskildhet som kan skapas med hjälp av buskage, anses vara det som lockar barn till långvariga lekar inne i grönskan (Kuh et al. 2013, Mårtensson

2004). Växtmaterialet som väljs ut bör vara slittåligt och gärna bidra med variation under olika årstider. Vegetation är också en viktig källa till skugga och ett behagligt mikroklimat under varma sommarkvar (Beckman, 2018).

Sociala värden

För att en lekplats ska fungera som en bra mötesplats och för social lek behövs stora ytor som ger möjlighet för flera olika platser att vara på (Jansson, 2013). Sittplatser och samlingsplatser, med bänkar och bord där man kan sitta och äta, samt avsedda platser för grillning främjar funktionen som mötesplats. Även mindre tydliga sittplatser som kan ha flera funktioner så som stenar eller stubbar är bra. Det är fördelaktigt när många element i lekmiljön är mångfunktionella och flexibla för att kunna vara intressanta för en bred målgrupp. Det ska gärna finnas möjlighet för både lek i grupp och platser för barn att leka på egen hand. Till exempel kan en bredare rutschkana bidra till lek i grupp där man kan rutscha tillsammans och lekbuskage kan vara ett tryggt ställe att dra sig tillbaka för att leka ensam. Precis som vuxna har barn olika intressen och förmågor. En lekplats bör därför vara en rik och varierad miljö där alla kan känna sig inkluderade (Beckman, 2018).

Kreativa värden

Kreativa kvaliteter som motiverar till fantasilek och skapande bidrar till höga lekvärden. Det är viktigt för barn att ha möjlighet att påverka platser och sätta sina egna spår. Det kan handla om att ha möjlighet att bygga egna kojor (Kylén, 2004) eller att till exempel vara med och dekorera en plats på kort eller lång sikt (Beckman, 2018).

Lösa material som pinnar, kottar, blommor och stenar, men även tillverkade material så som rör, redskap och plankor är viktiga element för att skapa kreativa kvaliteter (Beckman, 2018). Det finns gott om forskning som visar vikten av löst material för barns lek (Norén-Björn 2016b; Drown & Christensen 2014; Maxwell et al. 2008). God tillgång till löst material bidrar till att leken varar längre och utvecklas i komplexitet (Norén-Björn, 2016b). Det bidrar även till barnets lust att skapa, samla och undersöka, vilket ofta utvecklas till olika fantasilekar (Mårtensson, 2005). Sand, jord och vatten har alltid höga lekvärden (Mårtensson, 2004).

När barn har tillgång till mycket löst material och också har tillåtelse att använda det på olika sätt så kan det för vuxna upplevas som stökigt och smutsigt. Det är något som kan vara problematiskt i en offentlig miljö där många andra människor också vistas. Det behövs en tillåtande attityd hos vuxna för att barn ska kunna få leka i en "stökig" men för dem utvecklande miljö. Information och dialog är viktigt samtidigt som skyltar med förhållningsregler, information och förvaringslådor kan hjälpa för att skapa en trivsamt miljö för alla (Beckman, 2018).

Nya upptäckter

Nya upptäckter handlar om möjligheterna att utforska och experimentera. Det går lite hand i hand med den tidigare punkten om kreativitet då kreativ lek och utforskande lek ofta överlappar varandra. Det är viktigt för barn att få frihet att experimentera och upptäcka, det gör dem till kreativa problemlösare. En god lekmiljö bör därför innehålla olika former av sinnesupplevelser som till exempel material med olika egenskaper och texturer eller växter som bidrar med olika doft och smak (Beckman, 2018). Växlingar i färg och form på grund av årstid är också av stor betydelse för leken (Norén-Björn 2016b). Även naturliga processer som att vatten fryser och smälter fascinerar barn och kan locka till lek (Mårtensson, 2004) och inte minst levande saker som till exempel insekter (Lerstrup et al. 2021). Miljöer som är spännande, äventyrliga eller mystiska leder också till utforskande lek. Ett sätt att skapa en sådan miljö är med hjälp av stigar i högt gräs eller i ett skogsparti (Beckman, 2018).

I en upptäckande miljö är det också viktigt att det finns en tillåtande attityd hos vuxna. Vuxna kan lätt utgöra en begränsande faktor då de kan uttrycka oro över att barnet ska göra sig illa eller bli smutsigt och sätta stopp för den utforskande leken. Det är också de vuxna som styr hur lång tid barnet har att fördjupa sig i miljön (Beckman, 2018).

Rörelseglädje

Rörelseglädje och utmaning, handlar om vikten av fysisk aktivitet och hur alla lekmiljöer bör stimulera till rörelse (Beckman, 2018). En kombination av slingrande gångvägar, miljöer med naturliga element och lekrområden av varierande storlek är ett bra recept för att locka barn till fartfyllda lekar (Cosco 2006). Öppna ytor, backar, klätterträd, stora stenar samt olika byggda element och lekredskap öppnar upp möjligheter för att springa, hoppa, klättra, balansera och andra sätt för barn att utmana sig själva (Beckman, 2018). Även här kommer vikten av en varierad topografi in. En kombination av öppna ytor och platser med varierad topografi förefaller vara speciellt tilldragande för barn när det kommer till fartfylld lek. Öppna ytor som är placerade intill ytor med kuperad terräng har visats bidra till högre aktivitetsnivåer hos barn på förskolegårdar än endast öppna ytor (Nicaise et al. 2012). Miljöer som har en bred fördelning av utmaningar i olika svårighetsgrader är de bästa (Beckman, 2018).

Sammanfattningsvis finns det många kvaliteter att sträva efter för att skapa en god lekmiljö. Detta behöver inte betyda att alla lekplatser ska ha alla dessa kvaliteter. Befintliga offentliga lekplatser har ett värde genom att de ofta ingår i ett nätverk av lekplatser och kan genom variation komplettera varandra. En liten lekplats kan inte rymma alla dessa kvaliteter, men genom att ha med platsens sammanhang i åtanke och ytterligare styrka dess egenskaper så kan även en liten lekplats ges ett större lekvärde.

Kvaliteten på lekplatser och dess lekvärden beror också på hur de sköts och utvecklas över tid. Förvaltningsinsatser kan både främja och hämma barns lust till lek (Boverket, 2015). Om den som förvaltar lekmiljön har en helhetssyn och tar ansvar för att tillhandahålla en barnvänlig miljö med ett barnperspektiv bidrar det till ett ökat lekvärde. Lekvärdet kan även öka vid involvering av barn och andra användare vid utveckling av en lekplats (Jansson & Schneider, 2023).

Definitioner av förvaltning

Det finns olika sätt att definiera och uppfatta förvaltning av utemiljöer. Ofta handlar det om skötsel och underhåll för att upprätthålla olika typer av miljöer. Det kan också ses som en del av hållbar utveckling med sociala, ekonomiska och ekologiska processer. Andra definitioner lyfter fram vikten av att utveckla och implementera med hjälp av förvaltning, samt att inkorporera användares perspektiv och utbyte av förvaltningen (Jansson et al., 2020). Kort beskrivet så handlar förvaltning av utemiljöer både om en mer kortsiktig del, bestående av skötsel och underhåll, samt en mer långsiktig del, bestående av utveckling. Förvaltning fungerar som ett sätt att nå målen för utformningen av en plats och det krävs ett nära samarbete mellan dem som utformar och de som ska förvalta platsen för att undgå onödiga problematiker (Burton et al., 2014).

Förvaltningen kan ses som uppdelad i tre organisatoriska och funktionella nivåer: politisk, taktisk och operationell. Bra kontakt och samarbete mellan dessa nivåer kan möjliggöra för den politiska nivån att anta övergripande visioner, för den taktiska, att skapa praktiska strategier och planer, och för den operationella, att det praktiska arbetet på plats kan ge önskvärd effekt och återkoppling. Tillsammans med ett ledarskap och ett långtidstänk blir dessa grunden för strategisk förvaltning. Strategisk utemiljöförvaltning kräver beslut och riktning för att vardagliga uppgifter ska understödja långsiktig utveckling (Jansson et al. 2020).

Förvaltning kan också betyda att samordna en organisation och utveckla dess strategi för att uppnå vissa mål. I dessa fall fungerar en förvaltare som problemlösare med ansvar för att vissa uppgifter utförs inom en organisation eller arbetsgrupp. Rollen som ledare ingår också ofta, då med ansvar för att sätta riktningen för arbetet och för människor inom organisationen eller gruppen. Ledarskapet innebär att motivera och inspirera människor att arbeta mot ett gemensamt mål under en längre tid (Randrup & Jansson, 2020).

Vad är förvaltningens roll?

I grund och botten är det fastighetsägaren som har fullt ansvar för en lekplats. När det kommer till kommunala lekplatser är det alltså kommunen som är fastighetsägare. Förvaltning av lekplatser inom kommunen sköts ofta av ett park- och gatukontor eller motsvarande. De är framförallt fokuserade på den taktiska förvaltningen, men överlappar även till den operationella nivån, då uppgifter som till exempel beskrivning och organisering av skötsel och underhåll anses vara operationella (Randrup et al., 2020). Den operationella förvaltningen, som den faktiska skötseln och underhållet, sköts av en teknisk enhet inom kommunen eller kontrakteras ut till privata aktörer (Kylin & Bodelius, 2015). Vid privat kontraktering riskeras kontinuiteten i skötseln, eftersom utförare byts ut med vissa tidsintervall, vilket kan göra det svårt att bibehålla ett strategiskt perspektiv. På grund av detta har förvaltningen många gånger reducerats till en teknisk och budgetmässig fråga (Jansson & Randrup, 2020). Men även i de fall då entreprenaden är en kommunalt styrd förvaltning kan det saknas ett strategiskt perspektiv. När det inte finns ett strategiskt perspektiv, en helhetsbild och en tydlig ledning, leder detta ofta till att det taktiska arbetet koncentreras på beskrivningar av det operationella utförandet av förvaltningen. Fokus hamnar på skötsel och underhåll medan de strategiska perspektiven så som utvecklingen av en plats kommer i andra hand.

Avsaknad av ett långsiktigt och strategiskt perspektiv kan leda till degradering av gröna utemiljöer enligt Randrup & Persson (2009). Genom att arbeta taktiskt med analyser och utveckling av planer kan det hjälpa och ligga till grund för hur ett område ska utvecklas (Randrup & Persson, 2009). För att utemiljöer ska kunna fortsätta att vara relevanta och spännande för sina användare när behov och önskemål förändras, behövs utveckling över tid. Detta bidrar också till ett större hållbarhetstänk eftersom platsen då blir mer flexibel och anpassas efter aktuella behov. En av de stora utmaningarna för att säkra kvaliteterna i goda utemiljöer ligger i att koppla planeringen till förvaltningen, och att konkret genomföra mål och visioner (Boverket, 2007).

Trots att forskning ständigt bekräftar utemiljöers positiva effekter för samhälle och människors hälsa, är det sällan det avspeglas i de resurser som tilldelas förvaltningen (Jansson & Randrup, 2020). Enligt Jansson (2008) är det många kommuner som anser att det är för dyrt att underhålla och anpassa befintliga lekplatser till säkerhets- och tillgänglighetskrav och därför väljer att ta bort dem. Förvaltning av utemiljöer är inte någon lagstadgad skyldighet för kommunerna i Sverige. Därför blir fördelningen av resurser alltid en fråga om politisk prioritering. Enligt Jansson & Randrup (2020) saknas ett övergripande samarbete inom den svenska utemiljösektorn. I dagsläget är den stor och komplex, men med många olika oberoende organisationer, vilket gör den osynlig för både allmänhet och beslutsfattare. Detta kan vara problematiskt då det inte finns någon samlad röst som står upp för vikten av goda utemiljöer i förhållande till människors hälsa och välbefinnande, hantering av klimatförändringar, dagvatten och så vidare

Samverkan – ett nytt sätt att förvalta

För att förvaltningen av utemiljöer ska fungera så bör den ses som en cirkulär och långsiktig process, samt präglas av goda samarbeten och kommunikation. Kopplingar till andra branscher, enheter och organisationer skapar en viktig grund för strategiskt arbete och bidrar till att det långsiktiga perspektivet möjliggörs. Enligt Jansson & Randrup (2020) är det nödvändigt för dem som förvaltar utemiljöer att ställa om sitt arbete i strävan efter en hållbar utveckling med frågeställningar som omfattar multifunktionella, inkluderande miljöer och olika former av deltagande och samarbeten. Det finns ett ökat behov av att involvera olika intressegrupper och utveckla nya former av brukarmedverkan för att säkerställa att utemiljöer förblir relevanta och högt värderade i framtiden (Jansson & Randrup, 2020). Denna typ av samverkan mellan olika aktörer kallas ofta governance.

I Boverkets rapport "Bostadsnära natur - inspiration & vägledning" (2007) föreslås att kvaliteterna hos grönområden kan öka och säkerställas med hjälp av att sprida ut ansvar och intresse över flera förvaltningar inom kommunen och hitta samverkanslösningar. Rapportens författare menar att genom att få föreningar och privata intressenter att sköta delar av den bostadsnära naturen, skulle det kunna vara en lösning på den långsiktiga förvaltningen samtidigt som en tillhörighet till platsen skapas. Förutom att det avlastar kommunen, kan ytterligare vinster som ökat engagemang för sin bygd, socialt umgänge, ökad trygghet och trivsel i området ses i olika samverkanslösningar. Försök med lokal samverkan inom förvaltning bör förslagsvis göras i områden där ett lokalt engagemang redan finns (Boverket, 2007). Fors et al. (2020) menar även de att det finns en outnyttjad potential i brukarmedverkan. Trots att det kan vara dyrt, tidskrävande och utmanande att involvera brukargrupper på kort sikt, så ger det ofta ett bättre resultat på lång sikt. Däremot kan det finnas en brist på kunskap hos utemiljöförvaltningar angående samverkan och detta kan i sin tur leda till att det begränsas (Molin & Konijnendijk van den Bosch, 2014).

Hur kan utemiljöförvaltningen bidra till lekplatsutveckling?

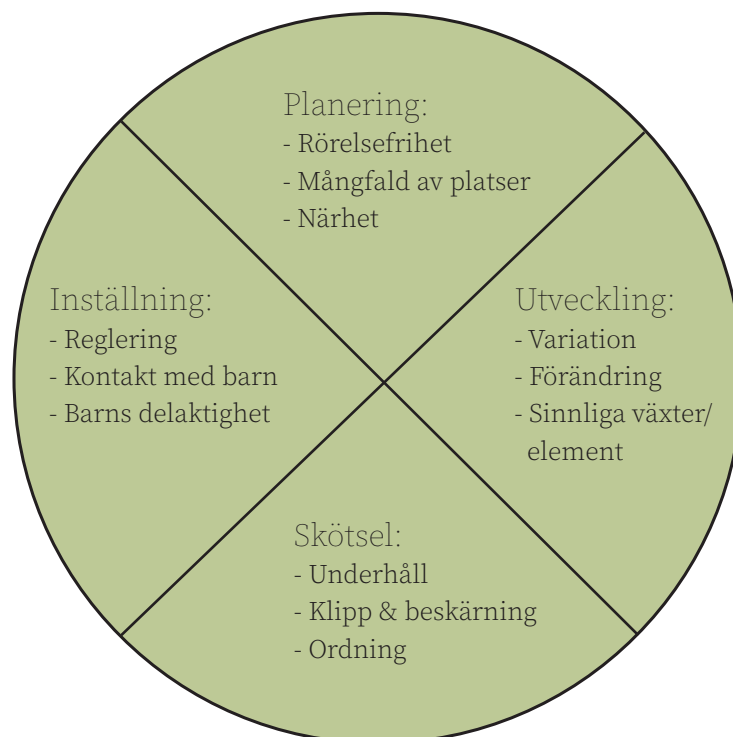
Utifrån litteraturen kan vi se att den geografiska kontexten är viktig i skapandet av en rik lekmiljö, men när vi tittar på befintliga lekplatser så kan det vara svårt att påverka den geografiska kontexten i större skala. Det kan också vara svårt att påverka storleken på en befintlig lekplats, men däremot finns det andra kvaliteter som är lättare att förändra och utveckla över tid. Nedan följer exempel från litteraturen om hur förvaltningen skulle kunna arbeta för att höja barnvänlighet och lekvärde på lekplatser.

Förvaltare kan spela en viktig roll som förespråkare för barns perspektiv, då barns och vuxnas perspektiv på en attraktiv utemiljö ofta skiljer sig åt. Utemiljöförvaltningen har möjlighet att skapa miljöer som drar barnen till sig, där till exempel löst material, kojbyggande, odling, kombinationer mellan lekredskap och vegetation samt lågt sittande grenar kan främja lek och utmaningar (Boverket, 2015).

Med hjälp av en aktiv förvaltning kan en miljö utvecklas succesivt för att uppnå de målsättningar som finns för platsen. Genom ett flexibelt arbetssätt kan lekmiljön ändras allt eftersom nya behov visar sig och beroende på hur barnen använder platsen. Det kan handla om att en lekmiljö inte lever upp till de lekvärden som var tänkt och behövs justeras till exempel att det är högt tryck på ett lekbuskage som måste skyddas bättre, att det behövs fler trampstenar på en slänt eller fler ordnade gåingar genom ett lekbuskage (Beckman et al. 2022)

Även utebliven skötsel kan vara ett sätt att locka barn att upptäcka platser. I en studie utförd av Jansson et. al. tillsammans med barn, visade det sig att barnen upplevde större frihet att komma på lekar och påverka miljön på platser som inte var omhändertagna. Vid platser som var väl omhändertagna verkade barnen vara mer uppmärksamma på olika förväntningar om vad som var tillåtet på platsen (Jansson et. al. 2016).

Det finns flera sätt att arbeta med förvaltning. Vissa kommuner involverar barn i deras förvaltning- och utvecklingsprocesser, men ofta är arbetet med involvering av barn begränsat till de kommuner där det finns personal som brinner för sådant typ av arbete. De kommuner som satsar mycket på att involvera barn gör så genom att försöka införa ett barnperspektiv när det kommer till stadsutveckling generellt och inte enbart när det gäller platser som är avsedda för barn (Jansson et al., 2020). I en studie utförd av Jansson & Lerstrup (2020) användes barnledda gåturer för att ytterligare förstå barns perspektiv på förvaltning av grönområden i Sverige och Danmark. Utifrån materialet togs fyra teman fram som visar hur barnvänligheten på en plats kan påverkas genom förvaltningen av den. Dessa teman är Planering, Utveckling, Skötsel, och Inställning. Varje tema har vardera tre underkategorier som visas i figur 2.

Figur 2. Modell över viktiga aspekter för en barnvänlig utemiljöförvaltning (efter Jansson & Lerstrup, 2020).

Planering

Den främsta påverkan förvaltningen har när det kommer till planering är kanske vid omplanering av lekplatser, men förvaltningen borde i många fall involveras även i planeringsprocessen för att bidra med kunskap och erfarenhet. Vid befintliga lekplatser kan det vara svårt att ändra på de geografiska förutsättningarna, men i vissa fall kan saker som trafikbarriärer och lekplatsens interaktion med omgivningen tänkas över. Detta kan leda till nya lösningar som ökar både lekvärde och hållbarhetsaspekter. Trots att planering av lekplatser ofta ligger utanför förvaltningens roll så är det något som påverkar och sätter ramarna för både förvaltare och barn (Jansson & Lerstrup, 2020). Fördelning av lekplatser och närheten till dem påverkas i de fall förvaltningen väljer att lägga ner lekplatser, vilket i sin tur leder till försämrade möjligheter av lekmiljöer för barn i staden (Jansson & Schneider, 2023)

Utveckling

Barnen från studien tyckte att det var viktigt med variation och förändring, samt sinnliga upplevelser. Detta är något förvaltningen kan titta på vid utveckling av en lekplats. Till exempel skulle lekplatsen kunna bli mer intressant för barn genom att plantera växter som producerar ätbara bär, eller bidrar till en varierande upplevelse året om (Jansson & Lerstrup, 2020). Befintliga lekplatser kan även utvecklas genom att vidga perspektivet över vad som är en lekplats. Att prova nya sätt att utforma dem, eller att sudda ut gränserna mellan lekplats och omgivning för att ge barn tillgång till mer än den designerade lekplatsen, kan vara sätt att uppnå detta (Jansson, 2013).

Skötsel

När det kom till skötsel tyckte barnen att det var viktigt att lekredskap och annan utrustning togs ordentligt omhand och byttes ut när något var trasigt. Däremot tyckte de att klippning och beskärning ofta blev gjort för kraftigt och på så sätt förstörde goda lekmiljöer. Synen på ordning kan behöva förändras för att inte städa undan för många möjligheter till lek och utforskande och istället skapa ett större lekvärde (Jansson & Lerstrup, 2020). Till exempel skulle ett nedsågat träd kunna få ligga kvar på lekplatsen eller sågas upp till stubbar för att skapa en spännande och utmanande miljö på samma lekplats eller en närliggande. Snö och löv kan samlas ihop till högar för barnen att leka i allt efter säsong (Beckman et al. 2022).

Inställning

Det sista temat som togs fram handlar om förvaltningens inställning till barn. Studien visade att flera platser som var avsedda för barn hade många restriktioner som påverkade barnens entusiasm att vistas där. Den visade även att kommunikation och kontakt mellan barnen och förvaltningen var bristfällig. Barnen kände inte att de hade möjlighet att påverka eller ge sina åsikter angående förvaltningen av grönområden. Däremot var de uppmärksamma på vad som hände i deras närområde och hade god kännedom om de grönområden som fanns. Jansson & Lerstrup (2020)

föreslår en närmare dialog och kontakt med barn för att få bättre kunskap om deras perspektiv. De föreslår även liksom andra (Jansson et. al, 2020; Mårtensson & Kylin, 2005) att göra barn delaktiga i att förändra och påverka deras närområde.

Sammanfattande analys av litteraturstudie

Hållbarhet och höga lekvärden hänger ihop. Höga lekvärden och hållbara lekplatser skapas genom att se helheten på platsen och dess omgivning. De skapas genom variation och flexibilitet över tid för att vara attraktiva för många olika människor. Det underlättas av en aktiv förvaltning.

För att barn ska kunna utforska och experimentera krävs en, för dem, utvecklande miljö som är tillåtande, där vuxnas prioriteringar på ordning och reda får sättas åt sidan.

Förvaltare kan agera som förespråkare för barns perspektiv på en attraktiv utemiljö.

Förvaltningen kan regelbundet se över lekplatser för att utvärdera sätt att höja lekvärden på.

Förvaltningen kan ge mer plats för barn att uttrycka sig och skapa deras egen plats genom att ha bättre kontakt och dialog med barnen.

Vid omplanering av lekplatser kan förvaltningen bidra med viktig kunskap i förhållande till bland annat geografiska förutsättningar och lekplatsens interaktion med omgivningen.

Genom förvaltning kan miljöer skapas som drar barn till sig till exempel med hjälp av sättet träd och buskar beskärs, hur gräset klipps eller genom att efterlämna löst material.

Med hjälp av en lägre skötselnivå kan mer tillåtande miljöer skapas där barn känner en större frihet att leka och skapa.

Det krävs strategier och ett långtidsperspektiv för att upprätthålla attraktiva utemiljöer som kan utvecklas över tid.

DEL II

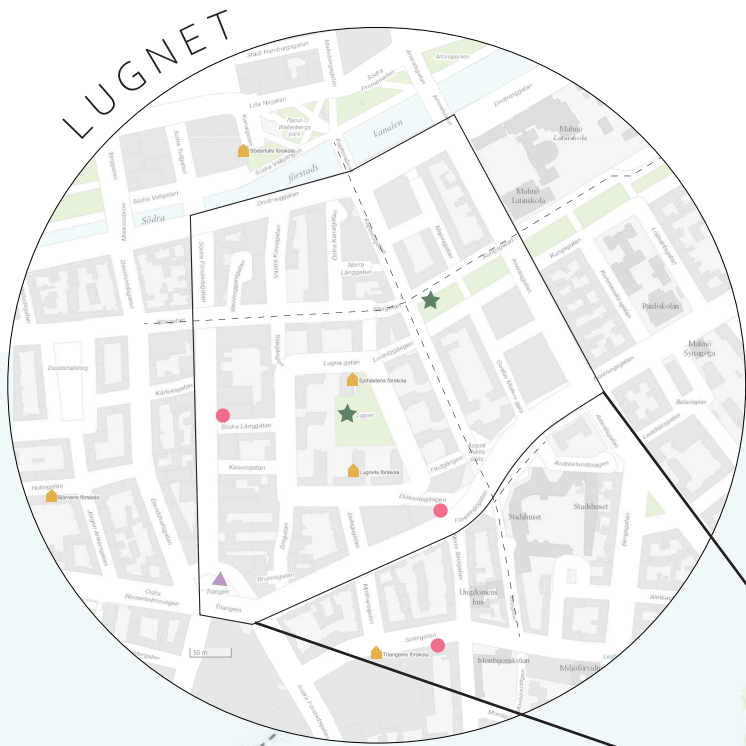
FALLSTUDIE

I kommande del presenteras resultatet från fallstudien av de båda lekplatserna. Först beskrivs resultaten av platsanalysen, med beskrivning av de två lekplatserna, observationer och lekplatsanalysen med hjälp av de tidigare nämnda verktygen. Resultaten från båda lekplatserna sammanfattas och analyseras. Sedan avslutas fallstudien med en sammanställning av intervjuerna och dokumentstudien, samt en kort sammanfattande analys.

PLATSANALYS

Beskrivning

I Malmö innerstad ligger området Lugnet (se figur 3) som avgränsas av Drottninggatan i norr, Södra Förstadsgatan i väst, Amiralsgatan i öst och Föreningsgatan i syd. Området består främst av flerbostadshus med en del privata bostadsgårdar. Det finns två offentliga grönområden i detta område. Tågkyleplatsen ligger i ett av dem, Lugnets park, och Gustav Möllers lekplats ligger i det andra, som är ett gångstråk som sträcker sig bort till Rörstjodstaden. Båda lekplatserna är kommunala och är placerade cirka 150 meter från varandra. De ligger i ett område med närhet till ett flertal målpunkter som förskolor, skolor, köpcenter, matbutiker och andra verksamheter (se figur 4). Det finns även goda cykelvägar som går förbi lekplatserna, framför allt Gustav Möllers lekplats.

- ★ Lekplats
- ▲ Shoppingcenter
- 🏠 Förskola
- Matbutik
- Områdesgräns
- - - Cykelstråk

Figur 4. Olika målpunkter i förhållande till de två lekplatserna i området Lugnet.

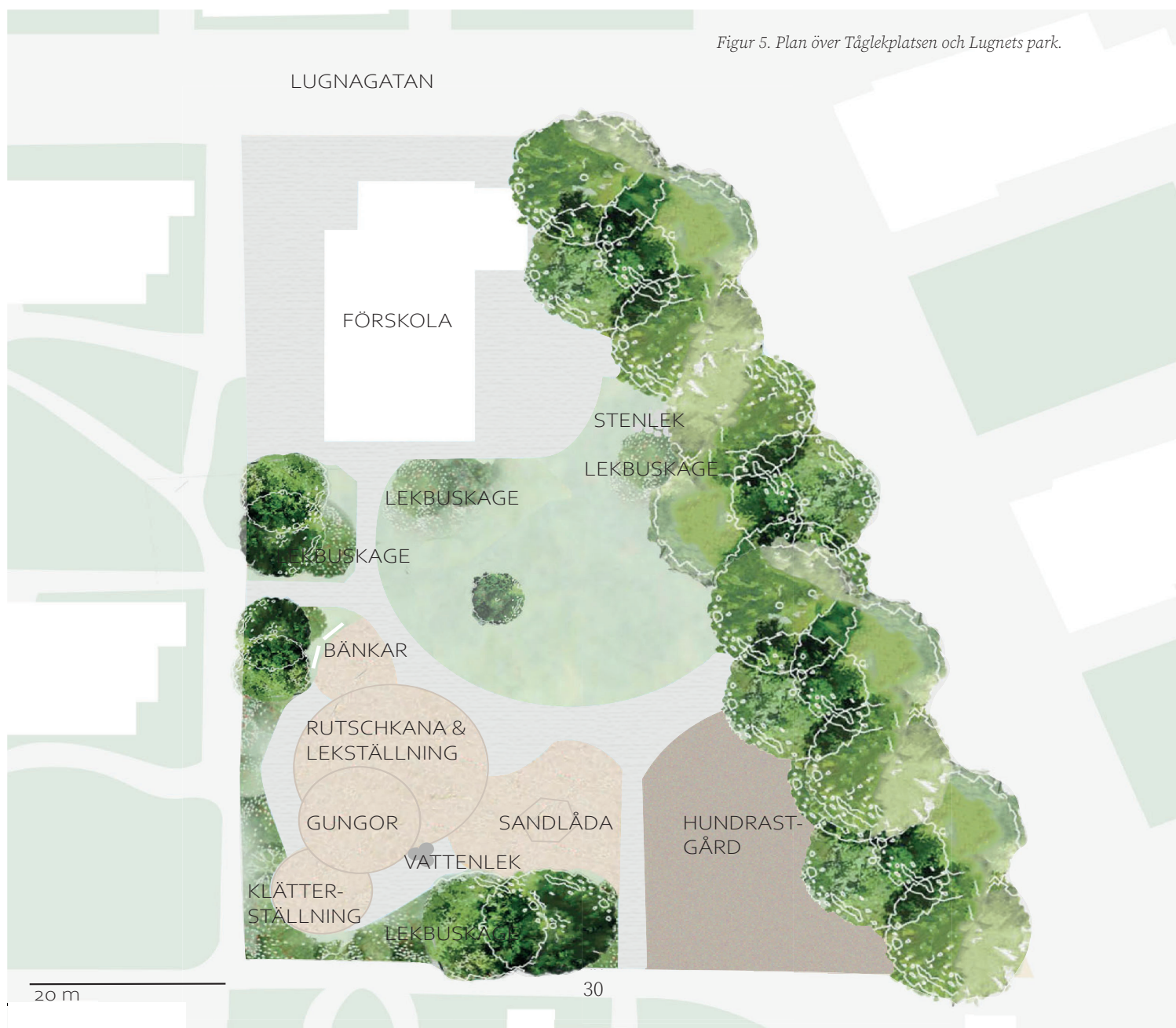

Figur 3. Karta över Malmö med området Lugnet utmarkerat.

Tåglekplatsen

Lugnets park byggdes på mitten av 1970-talet och fungerade som en närpark för boende i området fram till 2014 då förskolan Sjöhästen flyttade in i parken. På grund av stor brist på förskoleplatser i centrala Malmö ansökte stadsbyggnadskontoret om att ta en del av parken i anspråk för att bygga en ny förskola med fyra avdelningar. Detaljplanen antogs år 2011 och cirka 1000 m² av parkens nordvästra hörn omvandlades från allmän park till kvartersmark. Planen innebar, förutom en ny förskolebyggnad, att Lugnets park skulle få användas av förskolan som friyta, samtidigt som parken fortfarande skulle fungera som offentlig park. Genom att tillföra fler lekredskap och bygga om staketet runt parken avsåg Malmö stad att anpassa miljön för att fungera för förskoleverksamhetens behov. En del av parken gjordes om till en hundrastgård, som tydligt avgränsades från resten av parken för att undvika konflikter mellan hundägare och förskola (Malmö Stad 2011). Efter ombyggnationen rymmer parken cirka 4000 m². Parken är uppbyggd med stora platanträd längs hela östra sidan, med förskolebyggnaden i norr, hundrastgården i sydöst, lekredskap i sydväst, med lite buskage och vegetation i väst (se figur 5).

Figur 5. Plan över Tåglekplatsen och Lugnets park.

Parken som helhet upplevs rymlig och öppen med vegetation belägen längs kanterna. Vid ingångarna till parken hänger skyltar som påminner allmänheten om att stänga grindarna efter sig (figur 6). Intill förskolebyggnaden i parkens nordvästra hörn finns en hårdgjord yta med bänkbord, en lekskulptur och en sandlåda (figur 7). Den hårdgjorda ytan ansluter till en öppen stenmjölsyta med ett krontak av plataner. Här finns två lekskulpturer i form av hästar och en låg häck längs staketet ut mot vägen (figur 8). Platanerna sträcker sig utmed hela parkens östra sida och det finns bänkar utplacerade med jämna mellanrum. Under sommaren ger platanerna en välbehövlig skugga och på hösten kan de fallna löven bidra med ett lekvärde. Söder om den hårdgjorda ytan, i anslutning till en öppen gräsmatta, finns en plats med stenar i olika storlekar lagda i en cirkel och ett väl använt lekbuskage (figur 9). Platsen erbjuder barnen möjligheter för både motorisk lek som att balansera och

Figur 6: Norra ingången till Lugnets park med förskolan till höger i bild.

Figur 7: Hårdgjord yta intill förskolan med bänkbord och sandlåda.

Figur 8: Leksulpturer i form av hästar på en yta av stenmjöl, under plataner.

Figur 9: Stenar i olika storlekar intill väl använt lekbuskage.

hoppa på stenarna, men även utforskande lek som att gräva och samla naturliga material.

Söder om stenarna och förskolebyggnaden öppnar parken upp sig i en stor rund gräsyta som kan erbjuda möjligheter för mer ytkrävande och fartfyllda lekar (figur 10). I kanten av gräsmattan, närmast förskolans lokal, finns en lekskulptur i form av en sköldpadda och ytterligare ett lekbuskage (figur 11). Även detta buskage är väl använt och visar spår av små stigar och rumsligheter där barnen har lekt. När buskaget har blad på sig kan den begränsade insynen och rumsligheten erbjuda möjligheter för barnen att leka mer avskilt. Intill gräsmattan och buskaget finns en liten backe med ett karakteristiskt päronträd (figur 12) som kan bidra till smakupplevelser och spännande förvaring (figur 13). Backen kan locka barnen till att springa och rulla och på vintern när det finns snö, fungera som pulkabacke.

Figur 10: Stor rund öppen gräsyta.

Figur 11: Lekbuskage intill förskolan.

Figur 12: Liten backe med karakteristiskt päronträd.

Figur 13: Hålrum i päronträd där skatter kan gömmas.

Figur 14: Gungställning i en av tre sandlådor.

Figur 15: Klätterställning anpassad för lite äldre barn.

I den sydvästra delen av parken finns tre cirkulära sandlådor, en med en gungställning (figur 14), en med en klätterställning för lite äldre barn (figur 15) och en med en klätterställning för yngre barn med rutschkana, ett lektåg och vippungor (figur 16). Dessa lekredskap bidrar främst för möjligheter för motorisk lek som att klättra, rutscha och gunga. I anslutning till detta lekområde finns möjlighet för vattenlek vid regn via betongcylindrar med sammanlänkade vattenrännor (figur 17). Till väster om vattenleken finns en sandlåda med ett bakbord och två vippungor. Sandlådorna med lekutrustningen omges i söder och väster av ytor med naturlika planteringar. Planteringen längst i söder innehåller höga träd och har varierad topografi (figur 18). Vegetationen utmed parkens sydvästra kant är lägre och uppfattas som relativt nyplanterad. Längs den västra sidan finns det gott om träd och buskar med olika bär för barnen att upptäcka (figur 18). I båda planteringarna finns det tydliga spår från barns lek i form av små stigar och kojor samt god tillgång till löst material som pinnar och löv.

Parken ligger i ett område som upplevs lugnt med lite trafik och få människor som passerar förbi lekplatsen. Lekplatsen har möjlighet för motorisk lek så väl som kreativ lek och upplevs att kunna vara av intresse för både äldre och yngre barn.

Figur 16: Klätterställning anpassad för yngre barn, lektåg och vippungor.

Figur 17: Vattenlek med skytt av vippungor och sandlåda till höger i bilden.

Figur 18: Plantering med höga träd och buskar och varierad topografi.

Gustav Möllers lekplats

Gustav Möllers lekplats är en kommunal lekplats som ligger i slutet av ett grönt gångstråk som sträcker sig från Rörsjöstaden till Lugnet. Gångstråket är kantat av en allé med lindar (se figur 19) och kan tänkas vara en mycket lummig plats under sommaren och ge goda möjligheter för skugga. Det finns en del klippta häckar som ska fungera som undervegetation till det höga krontaket och rumsavdelare till den annars öppna platsen. Som det ser ut under vintern är gångstråket lerigt och upptrampat. Lekplatsen ligger vid slutet av Kungsgatan, mellan Kaptensgatan och Gustav Möllers gata. Det är en väldigt liten lekplats på cirka 250 m².

Figur 19. Plan över Gustav Möllers lekplats.

20m

Lekplatsen är omgiven av en bokhäck som också har ett stängsel längs sidan in mot lekplatsen. Det finns en stor öppning ut mot gångstråket som fungerar som lekplatsens ingång med en skylt som hälsar välkommen och listar några ordningsregler (figur 20). Lekplatsen består av en gungsektion i den västra delen (figur 21), en klätter- och rutschsektion i mittendelen (figur 22) och en sandlådesektion i den östra delen (figur 23). En balansstång avgränsar gungsektionen från klätter- och rutschsektionen för att undvika att barn springer in i gungsektionen (figur 24). Lekplatsen är platt och har sand som markmaterial. Det finns ett stort träd på lekplatsen (figur 25), runt omkring finns det även flera äldre träd som bidrar till skugga och löst material till lekplatsen. I anslutning till sandlådan i den östra delen av lekplatsen finns några bänkar, varav en har ett tillhörande bord (figur 26).

Figur 20: Välkomstskylt med ordningsregler.

Figur 21: Gungsektion.

Figur 22: Klätter- och rutschsektion.

Figur 23: Sandlåda med bakkbord.

Det är många människor som passerar förbi lekplatsen på en daglig basis. En del trafikbuller kan höras från de hårt trafikerade närliggande vägarna. Lekplatsen upplevs som en lekplats för små barn där föräldrar också är närvarande. Det är främst den motoriska leken som har möjlighet att komma till uttryck på lekplatsen, men även lite kreativ lek tack vare sandlådan för de yngre barnen (figur 27).

Figur 24: Balansstång som hindrar barn från att springa in i gungsektionen.

Figur 25: Bokhäck som omger lekplatsen och en stor lind som står inne på lekplatsen.

Figur 26: Sandlåda, vippungor, bänkar och bänkbord i lekplatsens östra del.

Figur 27: Spår från lek med löst material.

Observationer

Nedan följer de ostrukturerade observationerna på de båda lekplatserna.

Tåglekplatsen

Fredag den 10/2 klockan 10.00 är mitt första möte med tåglekplatsen i Lugnets park. Jag går in genom en grind vid parkens norra del och stänger den efter mig. Där ligger förskolan på höger sida. Allt är lugnt och tyst. Jag ser inga barn än så länge. Jag tar fram min telefon för att ta bilder av parken och rör mig söder ut. Jag passerar flera mindre buskage som visar tydliga spår av lek (se figur 11). Efter att ha gått igenom hela parken och tagit bilder sätter jag mig vid en av bänkarna. Fortfarande inga människor. Jag gör analyserna med hjälp av de två analysverktygen. Strax innan jag är färdig ser jag en pappa komma gående med en paraplyvagn med ett barn i och bredvid honom går en pojke i tidig skolålder. Jag hör hur pappan pratar engelska och förklarar för sin son att "det faktiskt är en offentlig lekplats även om förskolan använder den". De går tvärs igenom parken och ut genom en av grindarna som för till flerbostadshuset i söder. Lite besviken tittar jag mig runt en gång till. De enda människor som syns till är två hundägare som går in genom grinden till hundgården.

Måndagen den 20/2 klockan 11.00 är mitt andra besök. Den här gången har jag med mig mina två barn 5 och 3 år. Det regnar lite lätt när vi kommer till parken. Vi använder samma grind som sist, i norr, den intill förskolan. Barnen tittar nyfiket omkring sig. Det är inga barn ute från förskolan. Inga andra heller ser det ut som. Mina barn får syn på stenarna intill det lilla lekbuskaget och springer dit (se figur 9). De hoppar runt på stenarna en liten stund, sen får de syn på lekredskapen i det sydvästra hörnet av parken och springer över den öppna gräsmattan för att komma dit. Inga andra människor syns till. Regnet tilltar. Barnen försöker sig på vattenleken, men det är för mycket sand i cirkelarna för att vattnet ska kunna samla sig och rinna ner till nästa cirkel. Efter ytterligare några minuter på lekplatsen bestämmer vi oss för att åka hem. Nu öser regnet ner och det är kallt.

Onsdagen den 1/3 klockan 14.00 är vädret bättre. Jag tittar förbi lekplatsen redan klockan 13, men kan inte se någon aktivitet och bestämmer mig för att gå till Gustav Möllers lekplats först. Där har jag nämligen skymtat en barngrupp från en förskola. När jag sen kommer tillbaka en timme senare är det fortfarande inga förskolebarn ute och leker. Däremot så får jag syn på en kvinna och en flicka i 3-4 årsåldern. Jag går närmare och hälsar. Jag berättar om mitt examensarbete och frågar om de brukar komma till den här lekplatsen. Det visar sig att de är på besök från Stockholm och att det är första gången de besöker lekplatsen. De hade en timme att fördriva innan de skulle träffa en vän och gick först till Gustav Möllers lekplats, men "den var för tråkig" och så gick de vidare och hittade den här. "Den här var bättre, känns som att den passar flera olika åldrar, men lite platt är den ju". Undertiden jag pratar med mamman går den lilla flickan runt en bänk med sin leksakstraktor och använder

bänken som körbana. Efter cirka 10 minuter är det dags för dem att gå. Jag tittar mig runt igen men ser bara ett par hundar och deras ägare i hundrastgården. Jag väntar en stund till och går ett varv i parken. Jag tar några fler bilder. Den här gången finns det en hög med pinnar nära förskolan som inte låg där de tidigare besöken.

Gustav Möllers lekplats

Fredagen den 10/2 klockan 11.00 kommer jag till Gustav Möllers lekplats på mitt första besök. Jag kommer från Kaptensgatan efter att ha besökt Tåglekplatsen och går en bit på det upptrampade bruna gångstråket, tills jag möts av lekplatsen. På lekplatsen står en pappa och gungar ett litet barn i babygungan. Jag sätter mig ner vid bordbänken för att observera. Det är god uppsikt över hela lekplatsen härifrån. Pappan och det lilla barnet går igen efter cirka 10 minuters gungande. Jag tar några bilder och lägger märke till alla människor som går förbi lekplatsen. En och annan cykel cyklar också förbi på gångstigen. Nu kommer en lite äldre flicka, kanske 7 år, cyklandes och lägger ner cykeln på lekplatsen. Hon tittar över axeln. Vad som verkar vara hennes pappa och lillasyster kommer strax bakom henne. De stannar på lekplatsen i en kvart ungefär. Den stora flickan står upp och gungar på en av gungorna. Den yngre flickan klättrar upp på klätterställningen och rutschar om och om igen. Efter en stund lägger sig den större flickan på mage över gungan och hänger med fötterna ner i sanden och tar fart. Snart går de igen. Jag tar fram mina analysverktyg och börjar analysera platsen. En mamma med ett barn på cirka ett år sätter sig i sandlådan. De har med sig en egen spade och hink. Barnet sitter i sandlådan och tittar medan mamma stjälpur upp sandkakor. Efter 15 minuter har de också gått.

Mitt andra besök gör jag tillsammans med mina barn runt klockan 10.00 måndagen den 20/2. Det är kallt. Inga andra barn syns till. Mina barn sätter genast igång med att undersöka och prova de olika lekredskapen. Min tre-åring klättrar upp på en av fjädergungorna och sitter där ett par minuter medan min fem-åring klättrar upp i klätterställningen och rutschar ner för rutschbanan ett par gånger. Sen börjar hon att klättra upp för rutschbanan istället för att gå hela vägen runt. Min tre-åring visar intresse för klätterställningen och ställer sig där uppe och kikar ner med kikarna som sitter fast på ena sidan. Nu går min fem-åring balansgång på räcket som skiljer gungsektionen från klättersektionen (se figur 24). Efter balansgången börjar hon gunga. Min tre-åring har rutschat ner för rutschbanan nu och gått och satt sig i sandlådan. Vi stannar på lekplatsen i cirka 30 minuter. Nu börjar det småregna och vi bestämmer oss för att snabbt gå över till Tåglekplatsen en stund.

Det tredje och sista besöket gör jag onsdagen den 1/3 klockan 13.00. Jag tittar först förbi tåglekplatsen för att se om där är någon aktivitet från förskolan. Det är det inte så jag går över till Gustav Möllers lekplats. Från en bit bort kan jag skymta gula västar på en grupp barn och skyndar mig dit precis lagom till att förskolegruppen har ställt upp sig två och två redo att lämna lekplatsen. När de har lämnat lägger jag märke till

en pappa som gungar ett mindre barn och en mamma som sitter i sandlådan med sin cirka 1,5-åring. Jag sätter mig på bänken intill sandlådan och efter en liten stund börjar jag prata med mamman. Jag berättar om mitt examensarbete och frågar om detta är en lekplats de brukar komma till. "Inte så ofta. Vi brukar gå till den som är lite större på andra sidan Amiralsgatan. Det finns lite mer utbud där även om den inte är fantastisk. Men det brukar vara många barn där, också större barn." Mamman har en äldre flicka på 4 år också och när hon är med går de ibland till Tåglekplatsen där det finns mer för henne att göra. "Den här lekplatsen känns väldigt standardiserad och är väl mest för små barn." Mamman påpekar även att det "är mycket trafik här, med cyklar och mopeder, även på gångstigarna där de egentligen inte får köra. Vi blev nästan påkörda av en moped en gång vid den andra lekplatsen (den på andra sidan Amiralsgatan), där gångstigen går rakt igenom. Jag skrev in till kommunen och föreslog dem att sätta upp farthinder, men de svarade att de inte kunde göra något åt det." Vi pratar i cirka 15 minuter och sen börjar hon packa ihop deras saker och jag tackar för att hon tog sig tid att prata med mig. Under tiden vi pratar lägger jag märke till en annan pappa med ett litet barn som kommer till lekplatsen och, när mamman går, tar över platsen i sandlådan.

Sammanfattning av ostrukturerade observationer

Observationerna på tåglekplatsen ger ingen uppfattning om hur länge eller var barn brukar leka på lekplatsen, med undantag från de tydliga spåren av lek i buskagen. Observationerna på Gustav Möllers lekplats visade att de som besökte lekplatsen oftast stannade under en tidsperiod av 15-20 minuter. Yngre barn använde sandlådan eller blev gungade i babygungan. Äldre barn föredrog gungorna eller klätterställningen. Som regel spenderade barnen längst tid i sandlådan och på gungorna. Enligt båda mammorna jag pratade med upplevdes Gustav Möllers lekplats som "tråkig" och för "små barn".

Lekplatsanalys

Nedan följer en sammanställning av resultaten från analysverktygen från de båda lekplatserna. Under kategorin Strategier i ALM har inga poäng givits då det var svårt att ta ställning till då jag ännu inte hade pratat med förvaltningen och det fanns inga tydliga spår av samarbete mellan barn och förvaltning.

ALM

Resultatet från ALM på Tåglekplatsen (se figur 28) visar att det finns möjligheter att jobba mer med lekmiljöns egenskaper för att höja lekvärdet. Punkterna under inkludering är de som visar sig mest bristfälliga. Det handlar om att integrera lekstrukturer i landskapet, öka tillgängligheten och skapa bättre mötesplatser. Andra brister visar sig vara relaterade till lekmiljöns karaktär, så som rumslighet och variation. Det finns även brister i platsens kvaliteter och påverkbarhet i förhållande till begränsad tillgång till löst material och varierad topografi. Möjlighet till omvärldsförståelse visar främst brister i förhållande till ekosystemtjänster och artrikedom. Lekplatsens styrka visar sig ligga i dess geografiska kontext. Även dess rymlighet, möjlighet till förändring, lekbar vegetation och naturliga material kan ses som styrkor.

Resultatet från ALM på Gustav Möllers lekplats (se figur 28) visar stora brister under de flesta kategorier. Många av bristerna är relaterade till dess begränsade storlek. Liksom tåglekplatsen så ligger dess styrka i dess geografiska kontext med dess placering som största kvalitet.

Lek på riktigt

Av resultatet från Lek på riktigt (se figur 29) visas det även här vara en brist på de sociala kvaliteterna på Tåglekplatsen. Att lekplatsen ger en känsla av att vara privat och bristen på rumslighet går hand i hand med att de sociala kvaliteterna inte uppfylls. Lekplatsen har fått ett medelbetyg på de flesta kvalitetsaspekter. Styrkan som tas fram med det här analysverktyget är lekplatsens storlek som bidrar till rörelse, och en variation av lekredskap som uppmanar till utmaningar för både stora och små barn.

Resultatet från Lek på riktigt på Gustav Möllers lekplats (se figur 30) visar inte på några tydliga styrkor. Det visar istället tydliga brister i kvalitetsaspekterna karaktär, rumslighet och skala, fantasi och skapande samt rörelseglädje och utmaning. De övriga kvalitetsaspekterna får ett medelbetyg.

RESULTAT ALM			TÅGLEKPLATSEN	GUSTAV MÖLLERS LEKPLATS
LEKMILJÖNS EGENSKAPER	PLATSENS KVALITETER & PÅVERKBARHET	Varierad topografi	2	0
		Lekbar vegetation	3	0
		Löst material	2	1
	INKLUDERING	Lekstrukturer & deras integrering i landskapet	1	0
		Tillgänglighet	1	1
		Mötesplats	2	1
	MÖJLIGHET TILL OMVÄRLDS- FÖRSTÅELSE	Tid och förändring	3	0
		Ekosystemtjänster och artrikedom	2	0
		Naturliga material	3	2
	KARAKTÄR	Rymlighet	3	0
		Rumslighet	2	1
		Variation	2	0
LEKMILJÖ	PLATSSPECIFIK	Tillgång och närhet	3	3
		Placering och omgivning	3	2
		Barns möjlighet till egna platser	3	0
STRATEGIER	BARNVÄNLIGHET & METODER	Samarbete och ansvar	-	-
		Barns perspektiv	-	-
		Rutiner	-	-
SUMMA			35	11

Figur 28: Resultatet från analysverktyget ALM från båda lekplatserna.

RESULTAT LEK PÅ RIKTIGT

Tåglekplatsen

KVALITETSASPEKT		ANALYS OCH BEDÖMNING
INBJUDANDE		Känslan är privat p.g.a. förskola, trots välkomnande skylt.
KARAKTÄR		Tåget har gett lekplatsen sitt namn och det hjälper till att skilja ut den från andra lekplatser. I övrigt inget speciellt.
LOKALISERING & SAMSPEL MED OMGIVNING		Lugn miljö, inget samspel med omgivningen. Helt inhägnad.
EN SKÖN PLATS ATT VARA PÅ		Bra med vegetation längs kanter, dock inget vid lekustrustningen, vilket gör det utsatt vid sol och blåst.
RUMSLIGHET & SKALA		Väldigt öppen och platt lekplats. Små slänter med buskage finns dock längs några av kanterna, vilket skapar mindre rum att dra sig tillbaka till.
SOCIALA KVALITETER		Det finns en del sittplatser, men det kunde göras mer för att bjuda in till en mötesplats, då det är det största grönområde i området.
FANTASI & SKAPANDE		Det finns en del löst material bland vegetationen och tecken efter en stor lövhög på gräsmattan. Skulle gärna se ett tydligare samarbete med förskolan.
UTFORSKA & EXPERIMENTERA		Det finns lite vattenlek, men utöver det är det inte så mycket att utforska.
RÖRELSEGLÄDJE & UTMANING		Det finns en del olika lekredskap som kan vara utmanande för både yngre och äldre barn. Mycket plats att springa runt på, men kunde locka mer med spännande topografi.

Figur 29: Resultatet från analysverktyget Lek på riktigt från Tåglekplatsen.

Gustav Möllers lekplats

KVALITETSASPEKT		ANALYS OCH BEDÖMNING
INBJUDANDE		Vid första anblicken är den det. Skylt välkomnar. Tydlig lekplats. Ej inbjudande för äldre barn – för tråkigt.
KARAKTÄR		Standardutrustning, väldigt intetsägande.
LOKALISERING & SAMSPEL MED OMGIVNING		Trygg - många förbipasserande & stängsel runt om (för- och nackdelar). En del trafikbuller trots avskärmad från biltrafik.
EN SKÖN PLATS ATT VARA PÅ		Mycket grönska från höga träd. Skuggar bra. Ingen vegetation på själva lekplatsen. Lerig, många människor (+/-). Mycket ljud.
RUMSLIGHET & SKALA		Platt. Ombonad med en häck runt lekplatsen, men begränsad. Väldigt liten lekplats.
SOCIALA KVALITETER		Sittplatser och bord. Lekredskapen har tydliga funktioner och miljön är varken flexibel eller varierad. God mötesplats p.g.a. läget.
FANTASI & SKAPANDE		Lekredskapen styr leken. Inget löst material utom sand. Inget som går att förändra eller påverka.
UTFORSKA & EXPERIMENTERA		Inget att upptäcka. Gropar i marken kan bli bra vattenpölar att hoppa i.
RÖRELSEGLÄDJE & UTMANING		För lite plats för att springa runt. Lekredskap för att gunga, klättra, rutscha och balansera.

Figur 30: Resultatet från analysverktyget *Lek på riktigt* från Gustav Möllers lekplats.

SAMMANSTÄLLNING AV INTERVJUER OCH DOKUMENTSTUDIE

Malmö stads arbete med utveckling av befintliga lekplatser

Stadsmiljöenhetens roll är bland annat att gestalta och utveckla eftersatta lekplatser. Större satsningar görs på 5-6 lekplatser varje år. Dessa ritas ofta om från grunden då lekvärden behöver utvecklas och den befintliga lekplatsen har ett stort underhållsbehov. De jobbar med Malmö lekplatsprogram som utgångspunkt och det är även Stadsmiljöenheten som står för att själva programmet ska uppdateras. Det har dock inte prioriterats tidigare, men det pågår en uppdatering av lekplatsprogrammet nu. Stadsmiljöenheten och Park- och gatumuljöenheten har ett gott samarbete inom organisationen. De samarbetar bland annat när det handlar om större underhåll på lekplatser. Stadsmiljöenheten blir även involverad så fort det ska göras underhållsinsatser som påverkar gestaltningen på en plats, till exempel om ett träd ska fällas eller ersättas med ett annat.

Park- och gatumuljöenheten står för löpande underhåll, att reparera och att underhålla lekplatser och deras omgivning. Park- och gatumuljöenheten förhåller sig också till lekplatsprogrammet, men driften av lekplatser regleras i funktionsavtalet. De reparerar och underhåller, men när en lekplats är i tillräckligt dåligt skick så är det Stadsmiljöenheten som planerar och genomför en omgestaltning av lekplatsen. De lekplatser som prioriteras då är de som är mest nedgångna och har flest besökare, men det är också viktigt att upprustning av lekplatser sker i en jämn fördelning över staden så att så många som möjligt får tillgång till välfungerande lekplatser. Park- och gatumuljöenheten är beställare för löpande underhåll inom driftentreprenaden, med Malmö Kommun teknik som utförare. För lekplatsupprustningar är det entreprenadens ombud som är beställare och utföraren kan vara Kommun teknik men även en privat entreprenör.

Som arbetet fungerar idag sköts driften enligt avtal mellan Fastighets- och gatukontoret och Kommun teknik. Det finns ett nära samarbete mellan Park- och gatumuljöenheten och Kommun teknik. Den områdesansvariga från Park- och gatumuljöenheten ses minst en gång i veckan med arbetsledaren från Kommun teknik. Alla stadens allmänna ytor inklusive lekplatser sköts enligt skötselklasserna i funktionsavtalet. Däremot finns det ingen speciell grupp med specialkompetens som ansvarar för lekplatser på samma sätt som det finns för perennplanteringar och sommarblommor på Kommun teknik. Det finns dock en specifik grupp med specialkompetens som utför veckotillsyn och årlig besiktning av lekplatserna, men driften sköts av ordinarie skötselgrupper.

Malmö stad investerar mycket i sina lekplatser och det finns en stor budget för både lekplatsupprustningar och drift av lekplatser. Det politiska styret är även positivt till satsningar på lekplatser.

Hur ser förvaltningen ut på Tåglekplatsen respektive Gustav Möllers lekplats?

Alla offentliga lekplatser förvaltas och utvecklas enligt den nuvarande funktionsbeskrivningen och enligt lekplatsprogrammet. När frågor kring samverkan och involvering av barn i förvaltningen kom upp gavs intrycket att kommunen var villig att samarbeta med andra på olika sätt, men att det inte var något kommunen hade möjlighet att starta upp. Det skulle krävas initiativ från den utomstående partens sida om någon form för samverkan skulle kunna äga rum på lekplatserna. Samarbeten med stadens invånare är vanligt förekommande vid nybyggnation och ombyggnadsprojekt och den dagliga driften tar emot många synpunkter via Kontaktcenter, men invånarna är inte delaktiga i någon utförandefas.

När det kom till Tåglekplatsen och samarbetet med förskolan fick jag förklarat för mig att förskolan hade fått en del av parken som de kunde se som sin, men att hela parken är allmän plats och sköts enligt den nuvarande funktionsbeskrivningen. I detaljplanen för byggandet av förskolan står det:

”Förskolan kommer inte ha så mycket egen mark som normalt bedöms lämpligt för att möta barnens behov av friyta för lek. För att kompensera för detta ska barnen ha lov att röra sig fritt i hela parken. Ett staket eller annan inhägnad ska därför inte avgränsa förskolan från parken. ... Förskolan kommer ha ett mindre område intill byggnaden som blir deras mer privata gård, men parken ska även i fortsättningen både vara och uppfattas som en allmän plats och inte bara som en förskolegård.” (Malmö Stad, 2011 s. 12)

Det finns inget samarbete mellan förvaltningen och förskolan i dagsläget, inte heller med andra barn eller någon annan förening. Det finns heller ingen form för samverkan eller involvering av barn i förvaltningen när det kommer till Gustav Möllers lekplats. Det fanns dock ett projekt med involvering av barn som togs upp i samband med att jag ställde frågan, men det var på en lekplats som skulle nyanläggas i ett annat område.

Möjligheter och utmaningar för en ny typ av förvaltning

I nuvarande funktionsbeskrivning står det att “Lekplatser och dess närmiljö ska dessutom vårdas med barnen och deras sätt att leka i fokus.” (Fastighets- och gatukontoret, 2022 s. 40, sic) Trots det är uppfattningen att detta många gånger kan vara svårt eftersom man måste förhålla sig till funktionsbeskrivningen som styr skötseln. Enligt Maria behövs initiativ uppifrån för att ändringar ska ske i hur förvaltningen utförs. Lekplatsprogrammet och riktlinjer behöver ändras för att förändring ska äga rum.

Både Petra och Maria ger uttryck för att det finns många faktorer att ta hänsyn till vid utveckling av befintliga lekplatser. Malmö stad är en stor stad med många

människor som alla har olika åsikter och perspektiv om vad som är viktigt och hur innerstaden bör skötas, det finns många behov som ska tillgodoses. Tyvärr finns det också mycket vandalisering som påverkar och kan sätta begränsningar på arbetet med utemiljöer i staden. Även regler och riktlinjer finns det många att förhålla sig till och kan försvåra förvaltningsprocessen.

Det finns till exempel skärpta riktlinjer när det gäller att flytta jordmassor. Alla massor ska analyseras och testas för föroreningar innan det får flyttas till en annan plats. Detta tar tid och är kostsamt och gör det svårare att återanvända jordmassor. I januari 2021 fick Naturvårdsverket på uppdrag av regeringen i uppgift att undersöka ”hanteringen av schaktmassor och annat naturligt förekommande material som kan användas för anläggningsändamål och föreslå hur regelverket och eventuella andra styrmedel kan justeras för att åstadkomma en mer ändamålsenlig hantering som bidrar till en mer cirkulär ekonomi.” (Naturvårdsverket, 2022 s. 9). Trots denna ansträngning från Regeringen för att underlätta återanvändning av jordmassor upplevs det alltså som svårare att göra det nu än förut. Detta kan bero på att just Malmö stad är en gammal industristad med många föroreningar i marken, vilket kan göra det särskilt svårt att återanvända den jord som grävs upp.

Både Petra och Maria påpekar också att risken för vandalisering och bränder ökar då löst material ligger framme på lekplatser, men även enligt funktionsbeskrivningen så ska löst material städas bort från lekplatser. Detta görs för att olika skötselytor ska underhållas på bästa sätt, till exempel påverkar fallna löv den stötdämpande förmågan hos fallunderlag om de inte tas bort. Däremot kan löst material lämpat för lek, som skapats vid beskärning eller annan skötsel, lämnas kvar inne i buskage vid lekplatser. Alla ytor på och runt lekplatser har specifika skötselkrav som är bestämda i en funktionsbeskrivning. För att dessa krav ska ändras behövs nya styrdokument.

Malmö stads lekplatsprogram och hur det styr utvecklingen av lekplatser

”En lekplats definieras som en plats för barn att leka på. Det är en plats som är tydligt utformad för lek och skall inbjuda barn till upplevelser. Lekredskapen är viktiga men räcker inte för att ge barnen bra lekmöjligheter. Lekredskapen skall ses som ett komplement till en i övrigt bra och sammansatt lekmiljö, gärna med naturkaraktär och med möjlighet till naturupplevelser.” (Malmö, 2006 s. 7)

Så här inleds policydelen i Malmö stads lekplatsprogram som antogs 1996 och vidareutvecklades 2006. Det fortsätter med att beskriva sex punkter som de viktigaste delarna i en god lekmiljö: leksnår, lekmaterial från natur och växter, lekmaterial som är formlöst, möjlighet att utveckla motorik, goda möjligheter för vuxna att vistas och en lagom, behaglig skala samt skönhet.

För att uppnå dessa goda lekmiljöer arbetar Malmö stad i flera led. Dessa led är översikts- och grönpplanearbetet, detaljplaneskedet, bygglovskedet och

förvaltningsskedet. I översiktsplanearbetet och grönplanearbetet ska övergripande strukturer säkerställas för att säkra barns tillgång till stadsmiljön. Detta handlar speciellt om tillgång till grönstråk, gång- och cykelstråk och bilfria stråk. I detaljplaneskedet ska tillräckliga ytor för barns behov säkerställas och det ska finnas en helhetsbild över relationen mellan bostad, lekmiljö och lekmöjligheter på parkmark. Det framstår även som viktigt att Malmö stad ska kunna erbjuda lekmiljöer som normalt inte ryms på tomtmark och att lekplatser ska ha en fördelning över staden som överensstämmer med de aktuella behov som finns. I bygglovsskedet ska krav ställas på god detaljutformning och innehåll av lekplatser och lekmiljöer. I förvaltningsskedet ska lekplatser underhållas och säkerheten ska garanteras. Behovet av upprustning och förnyelse, samt behov av nyinvesteringar, ska också utredas och förbättringsåtgärder genomföras. I alla planeringsprocesser har Malmö stad som mål att skapa en attraktiv och trygg stad som är anpassad efter barns behov.

Enligt Malmö stads lekplatsprogram så är alla lekplatser kategoriserade enligt följande kategorier: närlekplats, områdeslekplats, stadsdelslekplats och temalekplats. Dessa kategorier avgör utbudet och storleken på lekplatserna. Enligt lekplatsprogrammet satsas även mer pengar på större lekplatser eftersom de är särskilt välbesökta (Malmö stad, 2006).

Som det ser ut idag är Tåglekplatsen klassad som en stadsdelslekplats och Gustav Möllers lekplats som en områdeslekplats. Detta betyder att Gustav Möllers lekplats borde vara anpassad till barn mellan 1-9 år, ligga max 300 meter från bostaden, samt ha ett innehåll bestående av "sittplatser med bord, baksandlåda med bakkbord, 4-5 gungor, klätterlek med rutsch, fjädergungor, möjlighet till naturupplevelser tex lekskog, möjlighet till bollspel.." (Malmö stad, 2006 s. 9). Tåglekplatsen ska vara en lekplats anpassad för barn i åldern 1-12 år, med ett avstånd på 600 meter från bostaden, samt ett innehåll liknande det hos en områdeslekplats men även med "någon typ av äventyrslek (tex linbana) eller lekskulptur." (Malmö stad, 2006 s. 9). Vikten av att anpassa stadsdelslekplatsen storleksmässigt och innehållsmässigt för stora grupper av barn poängteras.

Målsättningen i Malmö lekplatsprogram är att ge varje lekplats följande innehåll:

- lämplig, riklig och naturlig vegetation för lek inuti och intill.
- behaglig och attraktiv vuxenvistelse.
- säkra och tillräckliga lekredskap anpassade för olika åldrars behov.
- behaglig skala, överblickbarhet och rumslighet.
- logiska och behagliga sammanhang med omgivande ytor.

Det är dessa punkter som utgör grunden vid nybyggnationer av lekplatser och upprustningar av befintliga lekplatser. För löpande underhåll av lekplatser ligger fokus på målning av lekredskap, utbyte av trasiga detaljer eller material, underhåll av ytor och vegetation.

Malmö stads lekplatsprogram har fungerat som inspiration och vägledning för flera andra kommuner i deras arbete med lekplatser och utformning av egna program (Kylin & Bodelius, 2015). De har varit pionjärer i arbetet med temalekplatser och fått stor uppmärksamhet kring deras satsning på dessa exklusiva lekplatser (Blomquist, 2012).

Sammanfattande analys av fallstudie

Fallstudien visar att lekvärdet på lekplatser kan begränsas på grund av en för liten yta.

Den operationella förvaltningen styrs uppifrån och kan vara svår att påverka utan att det ändras i befintliga styrdokument.

Det kan vara svårt att ändra på hur saker och ting brukar göras, inställningar och attityder.

Lekvärdet och hållbarheten på en lekplats höjs i samband med en totalrenovering och inte genom den vanliga driften.

Trots välarbetade strategier och styrdokument är det inte alltid att visionen når hela vägen fram till den operationella förvaltningsnivån.

DEL III

UTVECKLINGSFÖRSLAG

I denna del ges några konkreta exempel på hur lekvärdet skulle kunna höjas på de två olika lekplatserna genom förvaltning.

Utvecklingsförslagen presenteras med hjälp av skapade perspektiv och inspirationsbilder. Det har inte gjorts några nya planritningar över lekplatserna eftersom tanken är att förslagen ska kunna ske löpande genom förvaltning efterhand som att det ges möjlighet att göra om på lekplatserna. Det är också tänkt att de olika exemplen ska bidra till idéer som kan förverkligas allteftersom resurser, så som jord, stenar, växter, stubbar, blir tillgängliga från andra projekt i kommunen.

FÖRÄNDRING ARTRIKEDOM

Den stora öppna gräsytan kan hållas hög och klippta gångar och rum kan skapas för att bidra till förändring (figur 39). Detta kan även bidra till ökad biodiversitet. Barnen på förskolan kan så olika fröer i gräsmattan och se hur de utvecklas.

Figur 39: Att låta gräset växa högt och klippta gångar i det bidrar till förändring och artrikedom.

EKOSYSTEMSTJÄNSTER TOPOGRAFI

I mitten av den stora öppna gräsytan kan det grävas ut för att göra en regnbädd (figur 38) och använda den uppgrävda jorden till att skapa en mer varierad topografi (figur 37).

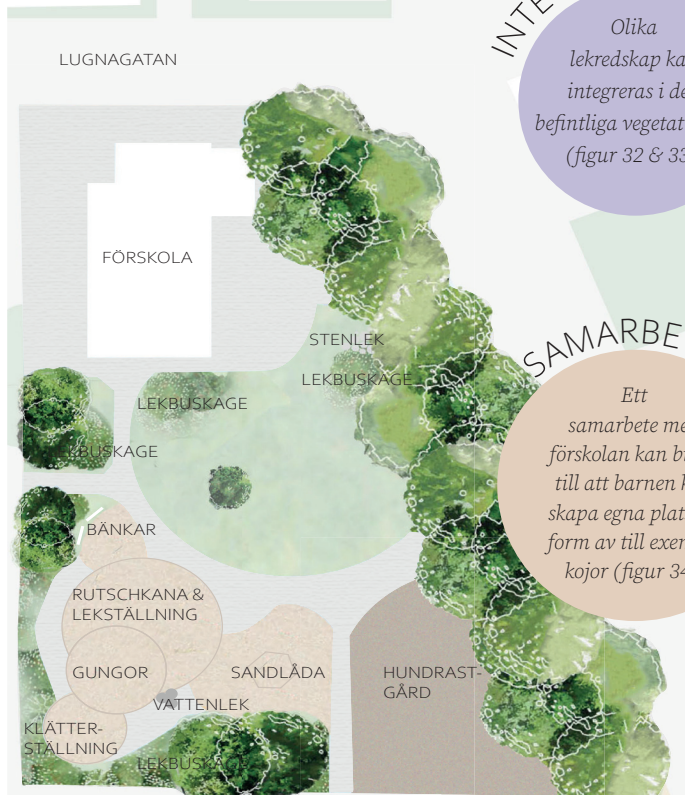
Figur 38: Arbete med regnbäddar kan bidra till både varierad topografi och ekosystemstjänster.

Figur 37: Stora stenar kan vara ett hjälpmedel för att skapa varierad topografi.

Tåglekplatsen

Några av fokuspunkterna för att höja lekvärdet på tåglekplatsen (figur 31) är att skapa fler rum, integrering av möjligheter för lek i vegetation (se figur 40), spännande topografi (se figur 41), en välkomnande miljö och samarbete med barn (se figur 42).

Figur 31: Plan över Lugnets park.

INTEGRERING

Olika lekredskap kan integreras i den befintliga vegetationen (figur 32 & 33).

Figur 32: Stockar kan integreras och användas i lek.

Figur 33: Integrering av lekredskap på en slänt.

SAMARBETE

Ett samarbete med förskolan kan bidra till att barnen kan skapa egna platser i form av till exempel kojor (figur 34).

Figur 34: En koja skapad av barn utifrån lösa pinnar.

RUMSLIGHET MÖTESPLATS

En välkomnande grillplats (figur 35) kan anordnas i närheten av lekredskapen. Den kan bidra till rumsligheten på platsen och blir en naturlig mötesplats för olika människor. Även olika lekkonstruktioner kan bidra till rumsligheten (figur 36).

Figur 35: En grillplats kan fungera som en god mötesplats.

Figur 36: Nedgrävda rör och gropar kan bidra till att skapa rum.

Figur 40: Här visas möjligheten att arbeta med gräs för att skapa rumslighet och lek integrerad i vegetation.

Figur 41: Här visas möjligheten att arbeta med varierad topografi på tåglekplatsen.

Figur 42: Här visas möjligheten för ett samarbete med förskolan och mer tillgång till löst material.

Figur 43: Gustav Möllers lekplats befintliga yta i förhållande till omgivande park.

Gustav Möllers lekplats

Förslaget över Gustav Möllers lekplats grundas i tre olika scenarier, ett med utgångspunkt i hur det ser ut idag, ett med idéer till vad som skulle kunna göras om lekplatsen fick bli cirka tre gånger så stor (se figur 48) och ett scenario där lekplatsen får lov att flyta ut i hela parken (se figur 56). På denna sida ges exempel på vad som kan göras om lekplatsen behåller sin befintliga storlek (figur 47).

De brister som finns på Gustav Möllers lekplats är mycket relaterat till dess lilla yta (figur 43), vilket kan vara svårt att ändra. Andra tydliga brister gäller lekbar vegetation, varierad topografi, integrering av lekredskap i vegetation, variation, förändring, barns möjlighet till egna platser och ekosystemtjänster. Om lekplatsen ska behålla sin befintliga storlek och ursprungliga design, finns det inte mycket plats för förändringar. Däremot finns det goda grunder att göra en större ändring på platsen om man tittar på de kriterier som Malmö stads lekplatsprogram har satt upp för en områdeslekplats (Malmö stad, 2006). Enligt de riktlinjerna ska lekplatsen vara anpassad till barn mellan 1-9 år, vilket inte är fallet som det är nu. Det står även att lekplatsen ska ge möjlighet för naturupplevelser och bollspel, vilket kräver betydligt mer plats än vad som erbjuds idag. Trots att utvecklingsförslaget för Gustav Möllers lekplats inte grundar sig i lekplatsprogrammets kriterier för en områdeslekplats, så grundar det sig i att låta lekplatsen få ta mer plats, att dess gränser ska flyttas.

VARIATION FÖRÄNDRING

Ett samarbete med förskolor och skolor kan bidra till variation på platsen i form av olika konstprojekt som inte tar så mycket plats, men bidrar till förändring (se figur 44, 45 & 46).

Figur 44: Stenar som barn har målat och lagt ut på en lekplats.

Figur 45: Pumpor som barn från olika skolor har gjort och samlat på en plats.

Figur 46: Ett litet bibliotek på en lekplats kan bidra till variation.

Figur 47: Här visas en möjlighet för att förnya lekplatsen på ett enkelt sätt som inte kräver mycket plats.

Figur 48: Lekplatsen med en utökad area som motsvarar en ökning på två tredjedelar.

INTEGRERING AV LEKREDSKAP
VARIATION

Som komplement till de befintliga lekredskapen kan andra typer av lekredskap placeras ut i lekområdet (figur 50 & 51). Det kan vara lekredskap som skapas av återvunnet material (figur 49) och byts ut med jämna mellanrum för att skapa variation på en liten lekplats.

Gustav Möllers lekplats - tre gånger så stor
Om lekplatsen fick bli tre gånger så stor (figur 48) skulle det finnas mer plats för att utforska, flera rum att upptäcka och lekkonstruktioner som kan integreras i vegetationen. De tidigare förslagen från den befintliga lekplatsstorleken kan även tillämpas här.

Figur 49: Lekredskap tillverkat av återvunnet material.

Figur 50: Lekredskap som inte kräver mycket plats och lätt kan bytas ut.

Figur 55: Häckar kan bidra till att skapa spännande gåingar och rum för utforskande.

RUMSLIGHET
UTFORSKA

Flera rum kan skapas med hjälp av häckar (figur 54) och små kojor (figur 53 & 52). Rummen kan bli möjligheter för barn att skapa sin egen plats. Häckarna kan klippas med öppningar i sig och planteras som en liten labyrint (figur 55).

Figur 54: Här används häckar för att skapa ett rum runt en skulptur som är känd för att användas som rutschbana av barnen i staden.

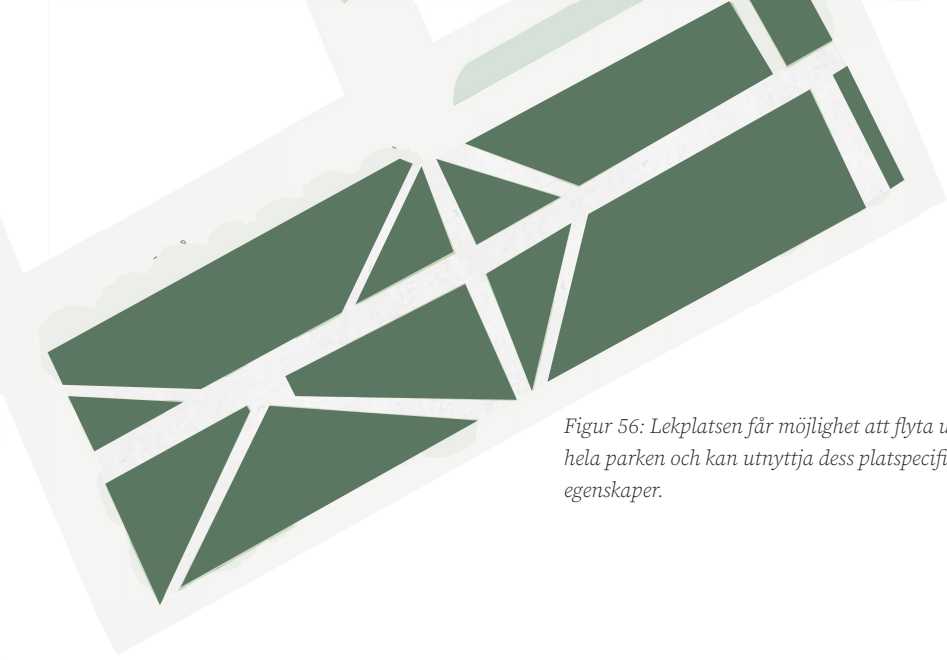
Figur 53: Med tillgång till lösa pinnar kan barn skapa sina egna platser. Färdiga kojor kan också användas när behov finns för att dra sig tillbaka.

Figur 52: Genom skötsel med fokus på barns perspektiv kan spännande rum skapas.

Figur 51: Skulpturer kan bidra till fantasilek och behöver inte ta mycket plats.

Figur 56: Lekplatsen får möjlighet att flyta ut i hela parken och kan utnyttja dess platspecifika egenskaper.

RYMLIGHET & RÖRELSEGLÄDJE

Parken blir en källa för rörelseglädje med möjlighet för barnen att springa från en lekmiljö till en annan, med lekredskap integrerade i vegetationen (figur 57). Det finns även större möjligheter för att utforska (figur 58) och flera trevliga mötesplatser kan skapas (figur 59).

Gustav Möllers lekplats - ett grönt lekstråk
Om lekplatsen fick möjlighet att flyta ut i den omgivande parken (figur 56) skulle det kunna skapa en spännande miljö som tillvaratar de platspecifika egenskaperna parken har att erbjuda. De tidigare förslagen kan även tillämpas här.

Figur 57: Rörelseglädje kan skapas genom att sprida ut lekredskap i vegetationen.

PLACERING & OMGIVNING

Genom att ta vara på de höga träden och använda dem som utgångspunkt för klätterställningar och rutschkanor tas platspecifika egenskaper tillvara (figur 60 & 61). Leken kan också bli integrerad i vegetationen och med ett större lekområde ges fler möjligheter att bygga upp en spännande miljö (figur 62).

Figur 58: Med ett större lekområde ges mer plats för utforskning.

Figur 59: Mötesplatser kan se ut på olika sätt och locka människor med olika intressen.

Figur 60: De befintliga träden kan användas till att bygga upp klätterställningar.

Figur 61: Genom att använda sig av de befintliga träden kan en helt speciell karaktär skapas på platsen.

Figur 62: Med ett större lekområde ges fler möjligheter att skapa en spännande miljö.

DEL IV

DISKUSSION

I denna del diskuteras resultatet från fallstudien och litteraturstudien för att besvara arbetets frågeställningar. Efter resultatdiskussionen följer en metoddiskussion som reflekterar över arbetets tillvägagångsätt och metoder. Sist presenteras arbetets slutsatser och förslag på vidare studier.

RESULTATDISKUSSION

Hur arbetar förvaltningen kring hållbarhets- och lekvärdesaspekter på befintliga lekplatser idag?

I resultatet från litteraturen framställs två vanliga förhållningssätt för förvaltningen. Det ena fokuserar mycket på ett helhetsperspektiv och tar fram strategier som kan bidra på långresikt för att uppnå mål om till exempel hållbarhet och lekvärdesaspekter. Det andra förhållningssättet fokuserar mer på kortsiktiga lösningar för att få skötsel och underhåll att fungera praktiskt (Burton et al., 2014). Resultatet av fallstudien pekar dock mot att även en bra och långsiktig strategi kan leda till ett kortsiktigt perspektiv med fokus på skötsel och underhåll, om det strategiska arbetet i sig blir statiskt. Genom att uppdatera strategier och styrdokument regelbundet kan förvaltningen uppnå en större flexibilitet i sitt arbetssätt, speciellt när det kommer till skötseln, eftersom skötseln styrs uppifrån och kan vara svår att påverka utan att det ändras i befintliga styrdokument.

Malmö stad har länge varit föregångare till arbetet med utemiljöer för barn och flera andra kommuner har inspirerats och tagit utgångspunkt i Malmö stads lekplatsprogram. Trots att de investerar mycket i just lekplatser framkom idag begränsningar i flexibilitet och nytänkande kring förvaltning och utveckling av befintliga lekplatser. Utifrån resultaten av metoderna framkommer det som att det fungerar väldigt olika i olika kommuner och att arbetssättet med lekplatser skiljer sig mycket åt (Jansson et al., 2020) Några kommuner väljer ett mer flexibelt arbetssätt (Beckman et al. 2022), samtidigt som de flesta håller sig till ett mer traditionellt arbetssätt (Jansson et al., 2020).

Litteraturen beskriver hållbara lekplatser med höga lekvärden som multifunktionella miljöer med stor variation, som fångar många olika intressen (Beckman, 2018; Beckman et al., 2022; Jansson, 2010), till skillnad från Malmö stads lekplatsprogram där lekplatser standardiseras utifrån storlek och innehåll i form av lekredskap (Malmö, 2006). Även om lekplatsprogrammet tar upp viktiga kvaliteter som bör finnas på lekplatserna för att uppnå höga lekvärden, så hamnar ändå vikten på det mätbara, det som går att checka av. Det är ofta svårt att hantera kvalitativa riktlinjer, "mjuka" värden som bland annat gestaltungsaspekter, lekvärden eller sociala värden, utan att de ska tolkas eller översättas till något mätbart (Kylin & Bodelius, 2015).

Trots goda intentioner och mål som antas på politisk nivå samt välarbetade strategier och styrdokument som tas fram på den taktiska nivån, är det inte alltid visionen når hela vägen fram till den operationella förvaltningen (Jansson et al., 2020). Det kan

bero på att det inte finns tillräckligt god kommunikation inom organisationen, att det saknas delegering av ansvar och kontinuerlig utbildning av personal. Det kan också vara svårt att ändra på hur saker och ting brukar göras, på inställningar och attityder.

Vilka möjligheter finns det att höja lekvärdet på befintliga lekplatser genom förvaltning?

Resultatet från litteraturen visar att det finns många olika möjligheter att höja lekvärdet på befintliga lekplatser genom förvaltning (Beckman et al., 2022; Boverket, 2015; Jansson & Lerstrup, 2020). Resultatet av utvecklingsförslaget visar, liksom litteraturen, många möjligheter att förändra lekplatser och öka deras lekvärde och hållbarhet genom förvaltning. Fallstudiens resultat visar dock stor skillnad mellan arbetssättet i kommunen och de möjligheter som kan uppfattas på plats. Detta visar på vikten av en mer flexibel förvaltning med möjligheter att påverka lekmiljön även på den operationella nivån. Det krävs att förvaltningen kan få ett bredare synsätt på vad en lekplats bör vara och hur den ska förvaltas (Jansson, 2013). Möjligheterna begränsas kraftigt om inte nya strategier och arbetssätt införs. Som det ser ut idag så höjs lekvärdet och hållbarheten på en lekplats i samband med en totalrenovering, inte genom den vardagliga driften. Det är även en fråga om prioritering, ekonomi och andra riktlinjer som kommuner behöver förhålla sig till som kan göra det svårt.

Huruvida det är lika svårt för alla kommuner kan dock diskuteras. Om det är lättare för några, blir det av intresse att förstå vad det beror på. Som det ser ut idag verkar det se mycket olika ut från kommun till kommun i förhållande till förvaltningens arbetssätt och dess resultat (Jansson et al., 2020). Handlar det om eldsjälar som driver arbetet framåt och på så sätt lyckas få enskilda kommuner att prioritera deras sak eller kan förvaltningens omfång och kommunens storlek påverka möjligheterna för att driva igenom förändringar? Det finns goda exempel från Örebro kommun där man arbetar med nya arbetssätt för att skapa spännande miljöer för barn (Beckman et al., 2022). Deras arbete med ett nyare synsätt på just förvaltningens roll och sätt att komma runt frågor kring ekonomi och riktlinjer skulle vara intressant att jämföra med andra kommuner.

I många fall kan information och förmedling av kunskap öppna upp för större möjligheter till förändring av perspektiv och arbetssätt (Beckman, 2018) "I förvaltning av lekotoper ingår det att försöka få vuxna att acceptera mer kreativa miljöer, och att kommunicera att den vildare gestaltningen är avsiktlig" (Beckman et al., 2022 s. 68). Kanske är det så att de vuxna som först och främst behöver förstå detta även omfattar de som jobbar med gestaltning och förvaltning av utemiljöer

gjorda för barn. Det skulle också behöva omfatta kunskap i hur man involverar barn i planering och förvaltning, då ökad kunskap även leder till fler initiativ som ger barn möjlighet att påverka deras utemiljö (Molin & Konijnendijk van den Bosch, 2014).

Hur kommuner hanterar ekonomiska frågor, säkerhet- och tillgänglighetskrav, samt andra riktlinjer som till exempel flyttning av jordmassor, påverkar både hållbarhetsaspekter och lekvärden på lekplatser. För att ett barnperspektiv ska kunna finnas med i diskussionen kring dessa ämnen behövs informerade tjänstepersoner som kan fatta beslut som också grundar sig i ett barnperspektiv. Det kan behövas gränsöverskridande samverkan i detta beroende på storlek och komplexitet av kommunens organisation (Beckman, 2018).

När det kommer till skillnaden på lekvärden på stora och små lekplatser har stora lekplatser bättre förutsättningar att skapa höga lekvärden (Karsten, 2003). Detta kan också konstateras utifrån mitt arbete med utvecklingsförslaget till Gustav Möllers lekplats. Det visade sig vara svårt att ge förslag på hur ytan kunde utvecklas eftersom den är liten och ockuperad med prefabricerade lekredskap. Om lekplatsen hade mer inslag av vegetation kunde det eventuellt finnas fler möjligheter till utveckling på den begränsade ytan, eftersom en dynamisk miljö kan vara lättare att förändra än en statisk miljö. I arbetet med små lekplatser som inte har samma förutsättningar som stora, krävs större flexibilitet och variation för att göra dem spännande. Även små lekplatser ger dock en viktig tillgång till platser för barn (Jansson, 2008), men om de inte kan leverera höga lekvärden resulterar det i att de inte har så många besökare, vilket i sin tur resulterar i färre resurser (Malmö stad, 2006) och kanske till och med att de läggs ned (Jansson & Schneider, 2023). Med en kontinuerlig, aktiv skötsel med fokus på utveckling över tid kan dessa mindre enheter istället bidra till ett mervärde, speciellt för barnen som bor nära.

Att analysera lekplatser regelbundet med hjälp av olika analysverktyg kan vara ett sätt att öka möjligheterna för förvaltningen i utveckling av befintliga lekplatser. På det sättet kan förvaltningen få en överblick över brister och styrkor på lekplatserna och kunna jobba vidare med den informationen (Beckman, 2018). Det kan vara en fördel att analysen görs tillsammans i grupp, med representanter från de tre förvaltningsnivåerna, för att kunna stärka samarbetet och kommunikationen mellan de olika nivåerna. Detta kan också bidra till en gemensam syn på kvalitet och hållbarhet (Jansson & Schneider, 2023). Att använda sig av analysverktyg kan vara ett sätt att vidareutbilda personal genom att göra dem uppmärksamma på olika lekvärden och hållbarhetsaspekter, eller avsaknad av dessa, på lekplatser. Även besök till andra kommuner, lekplatser och lekmiljöer kan vara ett sätt att vidareutbilda personal. Besöken kan inspirera dem att tänka annorlunda och kreativt, samt att få idéer till nya arbetssätt och möjligheter som kan tillämpas i deras egen kommun (Jansson et al., 2020). Även sökningar på internet kan ge ny inspiration och visa goda exempel på hållbara lekmiljöer med höga lekvärden (Beckman, 2018).

Att utveckla nya arbetssätt och synsätt inom förvaltning av befintliga lekplatser kan vara en nyckel till fler möjligheter att höja lekvärden och öka hållbarheten. I Malmös fall som redan har en speciell skötselgrupp för perenner och sommarblommor kunde man med fördel göra en skötselgrupp för lekplatser också. I den kunde personal med kunskap om hållbarhetsaspekter, lekvärden och involvering av barn i förvaltning jobba, för att utveckla befintliga lekplatser genom en aktiv skötsel. De kunde få ett större ansvar och friare händer, att med hjälp av en aktiv skötsel, utveckla lekplatserna kontinuerligt.

Ännu ett arbetssätt att prova kunde vara att använda sig av en liknande metod som användes till utvecklingsförslaget. Med hjälp av inspirationsbilder kan landskapsarkitekter och gestaltare bidra med en övergripande vision över vilken karaktär man vill åstadkomma på en lekplats och idéer till vilka utvecklingsmöjligheter som finns. På så sätt kan en gemensam målbild skapas, samtidigt som mycket lämnas öppet för förvaltningen att lösa och anpassa efter de resurser och platsspecifika egenskaper som finns. Det ger större frihet för förvaltningen att använda sig av återvunnet material från andra projekt och att anpassa behoven utifrån platsen.

METODDISKUSSION

För att svara på arbetets två frågeställningar var tanken att hitta ett generellt perspektiv med hjälp av litteraturstudien och att sen kunna få ett mer specifikt perspektiv utifrån fallstudien. Detta gjordes för att få en djupare förståelse, inte bara teoretiskt, men även för hur det kan fungera i praktiken. Det var däremot svårt att fånga ett generellt perspektiv på frågan hur förvaltningen arbetar med hållbarhets- och lekvärdesaspekter idag enbart med hjälp av litteraturen. Flera källor från litteraturen föreslår hur förvaltningen bör arbeta och hur förvaltningsorganisationen idealistiskt borde fungera. Däremot är det inte många källor som beskriver hur förvaltningen faktiskt fungerar, eller hur de arbetar med dessa aspekter i verkligheten. Detta kan bero på att det ser väldigt olika ut för olika kommuner och att det är svårt att återge ett generellt perspektiv. Det kan också bero på att det inte finns så mycket forskning som har blivit sammanställt inom området. Det var betydligt lättare att hitta ett generellt perspektiv på hur lekvärdet kan höjas på befintliga lekplatser genom förvaltning.

Platsbesöken gjordes tidigt på året vilket kan ha en viss inverkan på resultatet gällande platsanalysen och även platsbeskrivningen. Besöken gjordes på vårvintern vilket betyder att rumsligheten är beskriven utifrån förhållanden med kala träd och buskar.

Trots att tidpunkterna för besöken gjordes med tanke om att få ett bredare perspektiv på hur många besökare som kom till lekplatserna och hur länge de stannade, bidrog inte observationerna med så mycket som jag hade hoppats på. Eftersom väldigt få besökare kom till lekplatserna under tidsrummen av observationerna kan det diskuteras om detta var på grund av att det var dåligt valda tidpunkter och dagar. Kanske skulle det varit bättre att göra ett besök under en lördag eller söndag, eller i tidsrummet kl 16-17 för att få en bättre uppfattning om hur besökta lekplatserna är. Att det inte var så många besökare kan också ha berott på att det var väldigt kallt och att det regnade på några av besöken. Jag hade dock räknat med att kunna få se barnen från förskolan leka ute under minst ett av mina besök.

Lekplatsanalysen som gjordes efter Lek på riktigt (2008) och ALM (2023) visade sig vara svår att genomföra i praktiken eftersom jag inte tidigare har haft erfarenhet av att utvärdera lekplatser. Svårigheten låg främst i att veta vad jag skulle jämföra kvaliteterna mot, då det verkade orimligt att jämföra två så olika lekplatser med varandra. Jag har därför försökt att göra en fristående analys baserad på vardera lekplats, där poängsättningen inte har gjorts i förhållande till varandra. På detta sätt ges en individuell bild av varje lekplats för att också sen kunna utveckla dem individuellt. Analyserna är baserade på mina slutsatser och den kunskap jag har fått utifrån litteraturstudien. Det hade varit intressant att göra analysen tillsammans med förvaltare från Malmö stad för att få en inblick i hur de såg på lekplatserna och deras lekvärden. Detta var dock inget som jag kom att tänka på förrän efter att den möjligheten var förbi.

Resultatet av intervjuerna gav en ganska begränsad bild av hur Malmö stad arbetar med förvaltning av befintliga lekplatser i förhållande till hållbarhets- och lekvärdesaspekter. Mycket fokus hamnade på det arbete som gjordes för att rusta upp lekplatser och inte så mycket om hur den operationella förvaltningen utfördes i förhållande till nämnda aspekter. Det blev lite av en låst situation eftersom svaret på arbetets båda frågeställningar blev att Malmö stad arbetade efter lekplatsprogrammet och så länge man gjorde det var det inte mycket man kunde göra för att påverka lekvärdet på befintliga lekplatser utan att uppdatera styrdokumentet. Intervjuer ställer dock krav på intervjuarens förmåga och skicklighet att ställa bra följdfrågor och att i stunden uppfånga viktig information. Det krävs ofta mycket erfarenhet för att utföra intervjuer med god kvalitet (Kvale & Brinkmann 2014). Detta kan ha påverkat resultatet av intervjuerna eftersom jag personligen inte har någon tidigare vana av att intervjua personer.

Det var intressant att jobba med utvecklingsförslaget utifrån de valda analysverktygen. Med hjälp av lekplatsanalysen kunde jag fokusera på de kvaliteter som var mest bristfälliga och undersöka hur dessa kunde utvecklas. Trots att jag ville ge platsspecifika förslag till att utveckla lekplatserna ville jag lägga vikt på flexibilitet och anpassning utefter resurser och arbete på platsen. Därför valde jag att inte göra någon ny illustrationsplan utan att jobba med inspirationsbilder. Jag tror att denna metod är fördelaktig på så sätt att det ger utrymme för förvaltningen att vara mer flexibla och kreativa i deras arbete och ger dem friare händer att utveckla lekplatserna utifrån de förutsättningar och resurser som finns. Det var dock en utmaning för mig att jobba på detta sättet i förhållande till upphovsrättslagen eftersom mitt arbete skulle publiceras. Det gjorde att jag inte kunde använda vissa bilder som visade en tydlig karaktär eller poäng som jag ville lyfta fram på grund av att jag inte själv hade rätt till bilden. Det ledde till att jag var tvungen att använda bilder som kanske inte var lika tydliga med att lyfta fram min poäng.

SLUTSATS

Teoretiskt sett finns mycket stora möjligheter för förvaltningen att höja lekvärden på befintliga lekplatser. Praktiskt sett kan dock olika arbetssätt, policys och kompetens vara av avgörande betydelse för hur lekmiljöerna inom kommuner utvecklas.

Styrdokument och policys är viktiga för kommuners arbete med lekplatser. De kräver kontinuerlig uppdatering och en viss flexibilitet för att skapa goda möjligheter för utveckling av befintliga lekplatser. Det krävs också att dessa policys framgår tydligt till alla tre förvaltningsnivåer.

Förmåga att skapa bra lekmiljöer kräver kunskap och erfarenhet. Det krävs kontinuerlig vidareutbildning och inhämtning av inspiration.

En viktig källa till kunskap är att analysera och utvärdera befintliga lekplatser regelbundet och även observera hur de används av olika målgrupper.

Det krävs ett skifte i hur man ser på lekplatser, både i förhållande till hållbarhet och lekvärden, för att kunna skapa mer flexibla lekmiljöer som kan vara tillgängliga och attraktiva både för barn och vuxna.

Det finns en poäng att utveckla små bostadsnära lekplatser till spännande lekmiljöer för att flera barn i olika åldrar ska kunna ha glädje av dem. Genom att höja lekvärdet på dem kan det eventuellt också säkerställa deras position och risken att de tas bort minskar.

KÄLLFÖRTECKNING

Ahlfeldt, G. & Pietrostefani, E. (2017). *Demystifying Compact Urban Growth: Evidence From 300 Studies From Across the World*. London and Washington DC: Coalition for Urban Transitions. Tillgänglig: https://newclimateeconomy.report/workingpapers/wp-content/uploads/sites/5/2017/09/NCE2017_OECD_CompactUrbanGrowth_02012018.pdf. [2023-03-19]

Andersen Hörman, J. (2017). *Är fallskydd och multiplaner en källa till mikroplaster?* Examensarbete för magisterexamen. Centrum för miljö- och klimatforskning, Lunds Universitet. Lund: Universitetet. <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/8909669> [2023-03-10]

Andersson, C. (2017). *Lekfulla landskap. Utveckling av kommunala lekplatser – ur ett hållbarhetsperspektiv*. Kandidatarbete. SLU. Alnarp

Beckman, M. (2018). *Lek på riktigt – Om att sluta bygga lekplatser och börja skapa rikare lekmiljöer. En skrift om lek och lekvärde för dig som ansvarar för barns lekmiljöer*. Örebro kommun.

Beckman, M., Simonsson, E. & Eriksson, E. (2022). *Lekotoper. En vägledning för naturlika gröna landskap*. Urbio & Örebro kommun.

Björklid, P. & Nordström, M. (2012). Child-friendly cities – sustainable cities. *Early Childhood Magazine* 6/2012 p. 44-47. Tillgänglig: https://bernardvanleer.org/app/uploads/2017/10/ECM118_10_Child-friendly-cities-sustainable-cities_Pia-Bjorklid.pdf [2023-03-09]

Blomquist, A. (2012). Malmös temalekplatser – när benen är fulla av spring. *Planering i Malmö* 2012 nr 3. Malmö stadsbyggnadskontor.

Bodelius, S. (2013). *Lek på kartan: strategisk lokalisering av lekplatser med exempel i Landskrona*. Masterarbete. SLU. Alnarp

Bodelius, S & Kylin, M. (2014). Plats för lek i översiktlig planering. *Movium Fakta* 5/2014, Movium, SLU.

Boverket. (2007). *Bostadsnära natur: inspiration & vägledning*. Karlskrona: Boverket

Boverket. (2015). *Gör plats för barn och unga!. En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö* (Rapport 2015:8).

Boverket. (2016). *Rätt tätt - en idéskrift om förtätning av städer och orter.* Boverket. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskraft-om-fortatning-av-stader-orter.pdf> [2023-03-28]

Bryman, A. (2016). *Social research methods.* Fifth Edition. Oxford, New York: Oxford University Press.

Bucht, E. (1997). *Public Parks in Sweden 1860-1960: The Planning and Design Discourse.* Doctoral thesis, Sveriges lantbruksuniversitet.

Burton, M., Dempsey, N. & Mathers, A. (2014). Connecting making and keeping: Design and management in place-keeping. I: N. Dempsey, H. Smith & M. Burton (eds.) *Place-Keeping: Open Space Management in Practice.* London: Routledge. 125–150

Bäcklin, O. (2019). *Heat stress at preschool yards. A mixed-method geographical study in Gothenburg, Sweden.* Master thesis. Göteborg University.
Cosco, N. (2006). *Motivation to Move: Physical Activity Affordances in Preschool Play Areas.* Doctoral thesis. Edinburgh, Scotland: School of Landscape Architecture, Heriot Watt University. Tillgänglig: <https://era.ed.ac.uk/handle/1842/5904> [2023-03-23]

Drown, K.K.C. & Christensen, K.M. (2014). *Dramatic Play Affordances of Natural and Manufactured Outdoor Settings for Preschool Aged Children.* *Children, Youth and Environments*, 24 (2), 53. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.24.2.0053>

Fastighets- och gatukontoret, 2022

Faskunger, J. (2007). *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet - En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget "Byggd miljö och fysisk aktivitet".* Statens folkhälsoinstitut. Stockholm 2007. Strömbergs Distribution.

Fors, H., Ambrose-Oji, B., Konijnendijk van den Bosch, C., Mellqvist, H. & Jansson, M. (2020). Participation in urban open space governance and management. In: Jansson, M & Randrup, T.B. *Urban Open Space Governance and Management*, p 112-128. Routledge. London.

Gill, T. (2021). *Urban Playground. How Child-Friendly Planning and Design can save Cities.* London: RIBA Publishing (Routledge).

Jansson, M. (2008). *Kommunala lekplatser i tider av förändring. En undersökning av utbud och förvaltning av lekplatser i 23 svenska kommuner.* Sveriges lantbruksuniversitet: Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap. Rapport 2008:9

- Jansson, M. (2010).** Attractive Playgrounds: Some Factors Affecting User Interest and Visiting Patterns. *Landscape Research*, 35:1, 63-81, DOI: 10.1080/01426390903414950
- Jansson, M. (2016).** Lekplatser idag och i framtiden – tankar om hållbar utveckling. Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, &. (red.) I: *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, s. 148-177
- Jansson, M. (2013).** Utveckla de offentliga lekplatserna. *Movium Fakta* 5/2013, Movium, SLU.
- Jansson, M & Andersson, C. (2018).** Lekplatsers kvalitet – Verktyg för värdering och utveckling. *Movium Fakta* 3/2018, Movium, SLU.
- Jansson, M & Fors, H. (2019).** Gröna lekplatser främjar lek och hälsa i Paris. *Tidskriften Landskap* 7/2019.
- Jansson, M. & Lerstrup, I. (2020).** Children's perspectives on green space management in Sweden and Denmark. In: Kahn, M., Bell, S. & Wood, J. *Place, Pedagogy and Play - Participation, Design and Research with Children*, p. 194-208
- Jansson, M., Vogel, N., Fors, H., Dempsey, N., Buijs, A. & Randrup, T. (2020).** Defining urban open space governance and management. In: Jansson, M & Randrup, T.B. *Urban Open Space Governance and Management*, p 11-29. Routledge. London.
- Jansson, M & Randrup, T.B. (2020)** *Urban Open Space Governance and Management*. Routledge. London.
- Jansson, M., Schneider, J., Mårtensson, F., Kylin, M. & Fridell, L. (2021).** *Rum för skolans utemiljö – fördjupad analys kring yta för utemiljö på skola och förskola*. Alnarp: SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. <https://pub.epsilon.slu.se/23467/>
- Jansson, M & Schneider, J. (2023).** Hur står det till med Sveriges lekplatser? *Movium Fakta* X/2023, Movium, SLU.
- Jansson, M., Zalar, A., Sundevall, E.P. & Randrup, T.B. (2020).** Governing for child-friendliness? Perspectives on children as users among Swedish and Danish urban open space managers. *Frontiers in Sustainable Cities* 10/2020. Urban Greening Volume 2 – 2020. Tillgänglig: <https://doi.org/10.3389/frsc.2020.565418> [2023-04-25]

Karsten, L. (2003). Children's Use of Public SpaceThe Gendered World of the Playground. *Childhood* Vol 10 (4), p 457-473. SAGE Publication. London, Thousand Oaks and New Dehli. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1177/0907568203104005> [2023-04-24]

Kuh, L.P., Ponte, I. & Chau, C. (2013). The Impact of a Natural Playscape Installation on Young Children's Play Behaviors. *Children, Youth and Environments*, 23 (2), 49. Tillgänglig: <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.23.2.0049> [2023-03--23]

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Kylin, M. (2004). *Från koja till plan. Om barnperspektiv på utemiljön i planeringssammanhang*. Institutionen för landskapsplanering. Sveriges Lantbruksuniversitet: Alnarp.

Kylin, M. & Bodelius, S. (2015). A Lawful Space for Play: Conceptualizing Childhood in Light of Local Regulations. *Children, Youth and Environments*, Vol. 25, No. 2, Child-Friendly Cities: Critical Approaches pp. 86-106. University of Cincinnati. Tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.25.2.0086> [2023-04-24]

Kyttä, M. (2004). *The Extent of Children s Independent Mobility and the Number of Actualized Affordances as Criteria of a Child-Friendly Environment*. Alto University.

Lerstrup, I., Chawla, L. & Heft, H. (2021). Affordances of Small Animals for Young Children: A Path to Environmental Values of Care. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 9 (1), 58–76. Tillgänglig: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1324157.pdf> [2023-03-20]

Malmö Stad (2006). *Lekplatsprogram för Malmö. Policy och åtgärdsprogram för stadens lekplatser*. Malmö: Gatukontoret.

Malmö Stad (2011). *Detaljplan för Del av Innerstaden 6:3 (på Lugnet) i Innerstaden*. (Dp nr 5103). Malmö: Stadsbyggnadskontoret. Tillgänglig: http://kartor.malmo.se/Planvisaren?plan=Dp5103_dok.pdf [2023-03-22]

Maxwell, L., Mitchell, M. & Evans, G. (2008). Effects of Play Equipment and Loose Parts on Preschool Children's Outdoor Play Behavior: An Observational Study and Design Intervention. *Children, Youth and Environments*, 18 (2), 36–63. Tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.18.2.0036> [2023-03-22]

Molin, J. F. & Konijnendijk van den Bosch, C.C. (2014). Between big ideas and daily realities – the roles and perspectives of Danish municipal green space managers on public involvement in green space maintenance. *Urban Forestry & Urban Greening* 13(3), 553-561.

Moser, T. & Martinsen, M.T. (2010). The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18 (4), 457–471. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1080/1350293X.2010.525931> [2023-03-23]

Mårtensson, F. (2004). *Landskapet i leken - En studie av utomhuslek på förskolegården.* Doktorsavhandling. Sveriges lantbruksuniversitet.

Mårtensson, F. (2005). Barn vill vara där det händer saker. *Grön fakta*, 2005 (3), 2–4. Alnarp: SLU Movium.

Mårtensson, F. (2013). Vägledande miljödimensioner för barns utomhuslek. *Socialmedicinsk tidskrift*, 90 (4), 502-9.

Mårtensson, F. & Kylin, M. (2005). Många kojor och mycket spring: Att planera med barns perspektiv. *Gröna fakta*, 2005:3. Alnarp: Movium, SLU.

Naturvårdsverket. (2022). *Hantering av schaktmassor och annat naturligt förekommande material som kan användas för anläggningsändamål.* Redovisning av regeringsuppdrag. <https://www.naturvardsverket.se/contentassets/510ee48eff174af79e11cad4e8cecf8/skrivelse-uppdrag-om-hantering-av-schaktmassor-m2021-00191.pdf> [2023-03-14]

Nicaise, V., Kahan, D., Reuben, K. & Sallis, J.F. (2012). Evaluation of a Redesigned Outdoor Space on Preschool Children's Physical Activity During Recess. *Pediatric Exercise Science*, 24 (4), 507–518. Tillgänglig: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23196760/> [2023-03-20]

Norén-Björn, E. (1977). *Lek, lekplatser, lekredskap: En utvecklingspsykologisk studie av barns lek på lekplatser.* Liber förlag, Helsingborg.

Norén-Björn, E. (2016a). Barn väljer med sina fötter - observera och testa leken. I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu.* Stockholm: Svensk byggtjänst, 14–33.

Norén-Björn, E. (2016b). Hur har det gått med visioner och ambitioner kring barns lekmiljöer? I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.) *Plats för lek: svenska lekplatser förr och nu.* Stockholm: Svensk byggtjänst, 128–147.

Randrup, T. & Jansson, M. (2020). Strategic management of urban open spaces. In: Jansson, M & Randrup, T.B. *Urban Open Space Governance and Management*, p 190-203. Routledge. London.

Randrup, T.B. & Persson, B. (2009). Public green spaces in the Nordic countries: development of a new strategic management regime. *Urban Forestry & Urban Greening*.

FIGURFÖRTECKNING

Fotografier eller bilder som inte finns med i figurförteckningen nedan är tagna eller skapade av författaren utifrån öppen data.

Figur 2. Författaren (2023) efter Jansson & Lerstrup (2020). Modell över viktiga aspekter för en barnvänlig utemiljöförvaltning.

Figur 3. Författaren (2023). Malmö vägnät med området Lugnet markerat. Underlag i form av primärkarta © Malmö stadsbyggnadskontor.

Figur 4. Författaren (2023). Området Lugnet med målpunkter. Underlag i form av primärkarta © Malmö stadsbyggnadskontor.

Figur 35. creative2afault (2019). Campfire. Pixabay.

Figur 51. Nadia Cripps (2017). Hedgehog. Pixabay.

Figur 55. Emy (2015). Maze. Pixabay.

BILAGOR

BILAGA 1 - INTERVJUGUIDE

Park- och gatumiljöenheten – förvaltar och upprätthåller status och funktion för stadens offentliga rum.

- *Hur arbetar förvaltningen kring hållbarhets- och lekvärdesaspekter på befintliga lekplatser idag?*
- *Ekonomi. Vad är det mest kostsamma inom förvaltningen av lekplatser?*
- *Vilka möjligheter finns det att höja lekvärdet på befintliga lekplatser genom förvaltning?*
- *Utrymme till förändring? Ta mer ansvar för att påverka lekmiljön? Se platsen som dynamisk?*
- *Möjligheter för samarbete mellan olika projekt inom kommunen? T.ex. flyttning av jordmassor, restplantor, annat material.*
- *Hur ser samarbetet ut mellan PoG-enhet och S-enhet?*

Stadsmiljöenheten – planerar, utvecklar, kompletterar och bygger om gator, parker, torg och grönytor i den befintliga staden.

- *Hur jobbar ni? Process?*
- *Hur väljer ni ut vilka lekplatser som ska utvecklas/satsas på?*
- *Ekonomi?*
- *Hur arbetar ni med befintliga lekplatser/lekmiljöer idag?*
 - *Hållbarhet*
 - *Lekvärde*
- *Vilka möjligheter finns det att höja lekvärdet på befintliga lekplatser genom förvaltning?*
- *Möjligheter för samarbete mellan olika projekt inom kommunen? T.ex. flyttning av jordmassor, restplantor, annat material.*
- *Samarbete mellan PoG-enhet och S-enhet?*
 - *Hur ser samarbetet ut?*

BILAGA 2 - ALM

		Kvalitet	Beskrivning av kvalitet
Lekmiljöns egenskaper	Platsens kvaliteter och påverkbarhet	Varierad topografi	Lekmiljön har en varierad topografi med kullar, backar, åsar, bergsknallar eller andra höjdskillnader.
		Vegetation	Lekmiljön innehåller lekvänlig vegetation såsom klätterträd, lekbuskage, klippta gångar i högt gräs mm. Lekmiljöns vegetation gör att maximalt hälften av himlen är synlig där barn vistas mest.
		Löst material	Det finns tillgång till löst material som lämnas vid skötselinsatser, ligger framme eller läggs i en låda: klossar, sand, pinnar, slanor, kottar, löv, stenar, bär osv.
	Inkludering	Landskap	Lekredskap eller andra strukturer är integrerade i landskapet, utnyttjar höjdskillnader, har koppling till vegetation osv. Lekmiljön har en god gestaltning med dynamik mellan olika delar.
		Tillgänglighet	Lekmiljön har valmöjligheter genom flera olika platser för lek, möten och avkoppling. Eventuella bollplaner dominerar inte ytan. Innehållet har där så är möjligt anpassats för att möta olika funktionsvariationer, som möjlighet att använda rullstol, visuella kontraster, kompisgunga osv.
		Mötesplats	Lekmiljön erbjuder mötesplatser med belysning, ett urval sittplatser, bord, grillplats mm. Utformningen är inkluderande, med tillgång till vegetation och strukturer utan tydligt programmerade funktioner.
	Möjlighet till omvärldsförståelse	Tid och förändring	Lekmiljöns möjligheter förändras över årtider och väderlek: åka pulka, hoppa i vattenpölar, leka med höstlöv, äta bär osv. De fyra elementen (jord, eld, luft och vatten) finns representerade, exempelvis som odling, eldplats, vindflöjel och vattenlek. Bygda element, sandkvalitet mm hålls i gott skick för sin funktion.
		Ekosystemtjänster och artrikedom	Lekmiljön främjar biodiversitet och ekosystemtjänster: fågelholkar, insekshotell, äng, död ved, fjärilsrabatt, öppen dagvattenshantering, odling mm. Skötseln av vegetationsytor är anpassad för att ge artrikedom och lekmöjligheter.
		Naturliga material	Lekmiljön har ett innehåll av naturliga och giftfria material, återvunnet material och/eller är platsbyggd. Det finns en variation av genomsläppliga markmaterial, begränsad omfattning av hårdgjorda ytor samt minimalt med gummiasfalt och konstgräs.
	Karakteristik	Rymlighet	Platsen erbjuder utrymme för rörelse i många olika riktningar och möjligheter till rörelsefylld lek, som att springa, klättra, gunga, balansera, åka rutschkana, tumla runt eller rulla nerför en kulle.
		Rumslighet	I lekmiljön finns en varierad rumslighet som ger valmöjligheter i leken, med en dynamik mellan olika platser eller zoner, formade exempelvis av olika naturliga material, vegetation eller topografi.
		Variation	Det finns en variation i miljön och dess lekmöjligheter med utmaningar för olika åldrar, dels genom platsbyggda, bevarade, återvunna eller på annat sätt unika strukturer och platser, dels genom varierat växtmaterial och variation i skötselinsatser. Lekmiljön upplevs som en plats med plats-specifika eller unika kvaliteter och uttryck.

Lekmiljöns geografiska kontext	Platsspecifika egenskaper	Tillgång och närhet	Tillgången till andra vardagsnära lekmiljöer och funktioner i närheten är god. Från lekmiljön kan 300 meter till närmaste grönområde, lekstråk eller lekplats vara ett riktvärde, beroende på hur mycket trafiken hindrar och hur mycket gång- och cykelvägar främjar rörelsefrihet. Även närhet till bostäder, förskolor och skolor eller rekreation, kultur och service är god.
		Placering och omgivning	Lekmiljöns direkta placering bidrar till att göra den till en trivsamt plats: i anslutning till vegetation eller grönområden samt utan förbipasserande genomfartstrafik och möjlig att nå via gång- och cykelväg.
		Barns möjlighet till egna platser	Barn har tillgång till natur eller andra lekvänliga platser, dit de kan ta sig och där de kan påverka miljön. Barn ges möjlighet att hitta och skapa egna platser, genom exempelvis lekvänlig vegetation och löst material.
Strategier	Barnvänlighet och metoder	Samarbete och ansvar	Den som förvaltar lekmiljön har en helhetssyn och tar ansvar för en barnvänlig miljö och ett barnperspektiv generellt, och samarbetar med aktörer som är viktiga i det sammanhanget.
		Barns perspektiv	Den som förvaltar lekmiljön har involverat barn och andra, gärna de framtida användarna, i utvecklingen av lekmiljön. Där har de kunnat påverka planer (planering, design) och/eller lekmiljön konkret (anläggning, skötsel).
		Rutiner	Lekmiljöns förvaltare har tagit fram strategier, rutiner eller riktlinjer för utvecklingen av lekmiljöer och tillämpar dessa.

BILAGA 3 - LEK PÅ RIKTIGT

Kvalitetsaspekt	Beskrivning av önskvärda kvaliteter	Analys och bedömning
Inbjudande	<i>Lekmiljön känns välkomnande och lockar till lek. En genomtänkt utformning av platsen visar att barns lek är viktig och bidrar till att miljön upplevs som inbjudande. Lekmiljön har en tillåtande atmosfär – den är till för att användas. Grönska bidrar till att platsen upplevs som vacker och trevlig.</i>	
Karaktär	<i>Lekmiljön uppfattas ha en egen karaktär eller "själ". Lekmiljön har utformats med utgångspunkt från den specifika plats där den är lokaliserad. Unika eller personliga inslag gör det lätt att skapa en egen relation till platsen, som t.ex. att ge platsen ett eget namn.</i>	
Lokalisering och samspel med omgivning	<i>Platsen för lekmiljön är väl vald. Det är en plats som upplevs som tillgänglig och trygg. Omsorg vid utformningen av platsen gör att lekmiljön samspelar med omgivningarna.</i>	
En skön plats att vara på	<i>Naturliga och byggda element skapar ett behagligt mikroklimat med balans mellan sol och skugga, goda vindförhållanden och möjlighet till regnskydd. Gröna väggar och tak är ett av de bästa sätten att skapa ett bra klimat och bidrar även med estetiska kvaliteter som årstidsväxlingar.</i>	
Rumslighet och skala	<i>Lekmiljön har en varierad topografi som bidrar till att skapa ett intressant leklandskap. Topografien samt gröna väggar och tak, eller byggda element, bidrar till miljöns rumslighet och en ombonad känsla. Det finns både platser med utsikt och lägre liggande gömslen. Utformning av olika "rum", lekredskap eller annat har gjorts med hänsyn till en barnskala – barns storlek och synfält.</i>	
Sociala kvaliteter	<i>Lekmiljön har en variation av olika typer av platser – platser för fart och aktivitet och platser lugn och grejande, öppna och fria platser, och undangömda, hemliga platser. Det finns platser där man kan vara i händelsernas centrum, vara åskådare eller vara i fred. Majoriteten av fasta element och föremål är mångfunktionella och flexibla i sitt användningsområde. Design av dessa ger inte tydliga signaler om tänkt målgrupp eller</i>	

	<p><i>användning.</i></p> <p><i>Lekmiljön skapar förutsättningar för barn med olika förmågor att leka tillsammans och umgås. Att miljön är varierad och rik på innehåll gör att det finns något för alla.</i></p> <p><i>Det finns gott om inbjudande sittplatser, samlingsplatser, och andra mer informella platser att hänga på.</i></p>	
Fantasi och skapande	<p><i>Miljön och redskap styr inte leken, snarare skapar de förutsättningar för en stor variation av lekar och aktiviteter. Det finns inbyggda möjligheter för att interagera med, förändra och manipulera miljön och fasta element. Det finns möjlighet för barn och unga att skapa och ta i anspråk "egna platser" i lekmiljön. Det finns gott om lösa material av olika sorter. Lekmiljön är en plats där fantasin kan flöda, i skapande lekar, rollekar mm.</i></p>	
Utforska och experimentera	<p><i>Lekmiljön stimulerar alla sinnen. Det är en plats där det är möjligt att utforska hur olika material, levande och människoskapade, känns och har för egenskaper. Det finns gott om löst material. Utformning med tanke på biologisk mångfald gör att barn kan skapa en positiv relation till naturen, t.ex. genom att hitta och undersöka småkryp.</i></p> <p><i>Lekmiljön inbjuder till fortsatt upptäcksfärd i landskapet runt omkring. Åtminstone yngre barn kan förväntas uppleva miljön som spännande.</i></p>	
Rörelseglädje och utmaning	<p><i>Miljön inbjuder till rörelse och aktivitet. Miljön och byggda element ger många och varierade möjligheter att springa, rulla, kana, balansera, klättra och hoppa. En uppskattad kvalitet är att miljön skapar förutsättningar för klassiska regellekar som t.ex. dunken.</i></p> <p><i>Miljön och byggda element har valts och utformats utifrån ett balanserat förhållningssätt till risk, som vägt in barn och ungas behov av att utmana sig själva. Det är möjligt för barn i olika åldrar att uppleva pirr i magen, men det är inte en miljö som bedöms vara farlig, där det finns uppenbara risker för att barn ska få allvarliga skador.</i></p>	